

Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

Το Έργο συγχρηματοδοτείται
έως 80% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
& 20% από εθνικούς πόρους

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ
"Ε.Σ.Α.μεΑ."
ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ
ΦΟΡΟΥΜ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

NATIONAL CONFEDERATION
OF DISABLED PEOPLE
"N.C.D.P." - GREECE
MEMBER OF THE EUROPEAN
DISABILITY FORUM

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ

Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας

Ιούνιος 2008

Το Έργο συγχρηματοδοτείται
έως 80% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
& 20% από εθνικούς πόρους

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) στο πλαίσιο του Ε.Π. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» (ΕΠΕΑΕΚ II), ΜΕΤΡΟ 2.5. «Δια Βίου Εκπαίδευση» ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2.5.1. «Εναλλακτικές μορφές δια βίου εκπαίδευσης» ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ «Ανάπτυξη των ΙΔΒΕ και λειτουργία προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης» με συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), υλοποιεί Έργο με τίτλο: **«ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ».**

Το παρόν εγχειρίδιο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του εν λόγω Έργου - ΥΠΟΕΡΓΟ 1 - προκειμένου να δώσει πρακτικές οδηγίες προς τους εκπαιδευτές που θα απασχοληθούν στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος με αντικείμενο το σχεδιασμό πολιτικής σε θέματα αναπηρίας, που θα υλοποιηθεί σε διάφορες πόλεις της χώρας, συνολικής διάρκειας 250 ωρών.

Το εγχειρίδιο αυτό στοχεύει, σε συνδυασμό με το Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου, να λειτουργήσει ως πρακτικό εργαλείο υποστήριξης των εκπαιδευτών, ώστε να οργανώσουν με ενιαίο και συστηματικό τρόπο την εκπαίδευση των στελεχών του αναπηρικού κινήματος όσον αφορά τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής.

Το εγχειρίδιο μπορείτε να το βρείτε και σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ www.esaea.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	5
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1 ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ	7
1.1. Σκοποί της θεματικής ενότητας	7
1.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης	7
1.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	8
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2 ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	11
2.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας	11
2.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης	11
2.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	12
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3 ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	15
3.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας	15
3.2. Προτεινόμενη Μεθοδολογία Εκπαίδευσης	15
3.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	15
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ / ΦΟΡΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ / ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	19
4.1. Σκοποί εκπαιδευτικής ενότητας	19
4.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης	19
4.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	21
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5 ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	25
5.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας	25
5.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης	25
5.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	27

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 6	
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	31
6.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας	31
6.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης	31
6.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	32
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 7	
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	37
7.1. Σκοποί εκπαιδευτικής ενότητας	37
7.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης	37
7.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	38
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 8	
ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	41
8.1. Σκοποί της θεματικής ενότητας	41
8.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης	41
8.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	42
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 9	
ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ	45
9.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας	45
9.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης	45
9.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	46
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 10	
ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ / ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ	49
10.1. Σκοποί της θεματικής ενότητας	49
10.2. Προτεινόμενη Μεθοδολογία Εκπαίδευσης	49
10.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας	49
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ	53

Εισαγωγή

Του Ιωάννη Βαρδακαστάνη, Προέδρου της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία και Προέδρου του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία

Οι εκπαιδευόμενοι του Έργου αυτού, δηλαδή τα αιρετά στελέχη των αναπηρικών οργανώσεων, που είναι οι ίδιοι άτομα με αναπηρία ή εκπροσωπούν άτομα με αναπηρία, καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα αναπηριών, αλλά και οι εργαζόμενοι των αναπηρικών οργανώσεων, θα παρακολουθήσουν εκπαίδευση 250 ωρών προκειμένου να λειτουργήσουν ως ακτιβιστές και συνήγοροι των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

Η εκπαίδευση αυτή σε θέματα σχεδιασμού πολιτικής για την αναπηρία στοχεύει να φέρει τα στελέχη του αναπηρικού χώρου σε ικανή θέση να ενημερώνουν τα άτομα με αναπηρία για τα δικαιώματά τους, να τα υποστηρίζουν να δράσουν νομικά και ταυτόχρονα να είναι σε ικανή θέση να παρακολουθούν την πραγματική εφαρμογή της νομοθεσίας και να αγωνίζονται για επιπλέον πολιτικές και νομοθετικές πρωτοβουλίες.

Το Έργο αυτό υλοποιείται σε μια εξαιρετικά κρίσιμη και, κάτω από προϋποθέσεις, δημιουργική περίοδο για τα θέματα της αναπηρίας σε Ελλάδα, Ευρώπη και διεθνώς. Ειδικότερα για τη χώρα μας, η υλοποίηση του ΕΣΠΑ 2007 – 2013 είναι μία εξαιρετική πρόκληση για την εκπόνηση και εφαρμογή πολιτικών για την αναπηρία συμβατών όχι μόνο με το Σύνταγμα της χώρας (άρθρο 21 παρ. 6) αλλά και με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία του Ο.Η.Ε., και φυσικά με βάση το νέο κανονιστικό πλαίσιο των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Βρισκόμαστε δηλαδή μπροστά στην ανάγκη να συνεισφέρουμε όλοι σε ένα σύγχρονο σχεδιασμό πολιτικών για την αναπηρία. Αυτό το εγχειρίδιο απευθύνεται στην ομάδα κρούσης αυτού του Έργου, που είναι οι εκπαιδευτές.

Αυτοί που καλούνται να μεταφέρουν στους εκπαιδευόμενους τη νέα προσέγγιση για την αναπηρία, να τους εξειδικεύσουν σε τομείς πολιτικής και να τους δώσουν τα εφόδια της γνώσης αλλά και της μεθοδολογίας, προκειμένου ως εκπρόσωποι των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών σε όλα τα επίπεδα διοίκησης της χώρας (τοπικό, περιφερειακό, εθνικό) να μπορούν να παρέμβουν με αποτελεσματικότητα στη διαμόρφωση της νέας πολιτικής για την αναπηρία στη χώρα μας.

Το έργο των εκπαιδευτών ασφαλώς δεν είναι εύκολο. Οι εκπαιδευόμενοι δεν είναι ομοιογενής ομάδα, ούτε ηλικιακά, ούτε μορφωτικά, ούτε σε επίπεδο εμπειρίας και κατηγορία αναπηρίας. Η μεγάλη πρόκληση για τους εκπαιδευτές είναι να δημιουργήσουν σε ανώτερο επίπεδο γνωστική ομοιογένεια για τα θέματα της αναπηρίας. Αυτό το εγχειρίδιο επιδιώκει να είναι ο οδηγός σε αυτήν την πορεία.

Πιστεύουμε ότι τα δύο εγχειρίδια (Ε0εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου και Εγχειρίδιο Εκπαιδευτή) θα είναι αρκετά ώστε οι εκπαιδευτές να εργαστούν και να δώσουν σάρκα και οστά στο αίτημα των ατόμων με αναπηρία σε όλο τον κόσμο «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς».

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

1.1. Σκοποί της θεματικής ενότητας

Σκοποί αυτής της εκπαιδευτικής ενότητας είναι:

- Να γίνει γνωστή η ιστορική διαδρομή ενός από τα πλέον δυναμικά κινήματα της χώρας. Ένα κίνημα που είναι αποτέλεσμα της αυτενέργειας και της αυτοοργάνωσης των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους.
- Να παρουσιάσει τη δομή του εθνικού αναπηρικού κινήματος, δηλ. την οργάνωση της ΕΣΑμεΑ και των επιμέρους φορέων - μελών της.
- Να διατυπώσει με σαφήνεια τους στόχους του αναπηρικού κινήματος κατά κατηγορία αναπηρίας και κατά τομέα πολιτικής.
- Να παρουσιάσει το ρόλο της ΕΣΑμεΑ στην ίδρυση του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία και τη δράση της στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο κίνημα.

1.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης

Οι εκπαιδευτές λαμβάνουν υπόψη και τηρούν κατά την παρουσίαση της ενότητας τη σειρά με την οποία αναγράφονται οι οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος στο Εγχειρίδιο των Εκπαιδευομένου (ΕΣΑμεΑ, ΠΟΣΓΚΑμεΑ κ.λπ.).

Αφού ο εκπαιδευτής παρουσιάσει και αναλύσει την ιστορική διαδρομή κάθε οργάνωσης, συζητά με τους εκπαιδευόμενους επιδιώκοντας να διατυπώσουν και αυτοί τη δική τους αντίληψη και γνώση για την ιστορία του χώρου τους, προκειμένου ο εκπαιδευτής να διαπιστώνει τα τυχόν κενά και ελλείμματα έτσι ώστε να παρεμβαίνει συμπληρωματικά.

Επιδίωξη είναι στο τέλος της παρουσίασης αυτής της ενότητας, οι εκπαιδευόμενοι να έχουν γνώση των βασικών στοιχείων της ιστορικής διαδρομής του αναπηρικού κινήματος σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Εάν οι εκπαιδευτές αυτής της ενότητας δεν προέρχονται από το χώρο των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους, θα ήταν χρήσιμο, με τη βοήθεια του συντονιστή του τμήματος, να καλέσουν και τοπικά ιστορικά στελέχη του αναπηρικού κινήματος που έχουν διαδραματίσει διαχρονικά σημαντικό ρόλο στην εξέλιξή του.

1.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (24 εκπαιδευτικές ώρες)

1η ημέρα (6 ώρες): Παρουσίαση Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Παρουσίαση της καταστατικής δομής της ΕΣΑμεΑ.
- Παρουσίαση των στόχων της ΕΣΑμεΑ.

Οι εκπαιδευτές μπορούν να βρουν πρόσθετο υλικό για την ΕΣΑμεΑ στην ιστοσελίδα www.esaea.gr

2η ημέρα (6 ώρες): Ομοσπονδίες Σωματείων Ατόμων με Αναπηρία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Παρουσίαση των στόχων και των δράσεων όλων των Ομοσπονδιών Σωματείων Ατόμων με Αναπηρία και των Πανελλήνιων Συλλόγων Ατόμων με Αναπηρία.

Οι εκπαιδευτές μπορούν να βρουν πρόσθετο υλικό από τις ιστοσελίδες των Ομοσπονδιών. Οι Ομοσπονδίες που διαθέτουν ιστοσελίδα είναι:

- Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Γονέων και Κηδεμόνων Ατόμων με Αναπηρία: www.posgamea.gr
- Εθνική Ομοσπονδία Κινητικά Αναπήρων: www.eoka.info
- Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος: www.omke.gr
- Εθνική Ομοσπονδία Θαλασσαιμίας: www.thalassaemia.gr
- Πανελλήνια Ομοσπονδία Νεφροπαθών: www.pon.gr
- Εθνική Ομοσπονδία Τυφλών: www.eoty.gr
- Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Οικογενειών για την Ψυχική Υγεία: www.posopsi.gr

3η ημέρα (6 ώρες): Νομαρχιακά Σωματεία Ατόμων με Αναπηρία / Ελληνικό Αθλητικό Αναπηρικό Κίνημα

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Παρουσίαση ορισμένων Νομαρχιακών Σωματείων που έχουν αναπτύξει αξιόλογη δράση στον τόπο τους.
- Παρουσίαση της εξέλιξης του ελληνικού αθλητικού αναπηρικού κινήματος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Μπορεί να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να παρουσιάσουν τη δράση του σωματίου τους και στη συνέχεια να γίνει συζήτηση για ανάπτυξη νέων πρωτοβουλιών, για σύναψη συνεργασιών με τις τοπικές αρχές και ενδυνάμωση της επικοινωνίας με τα μέλη του σωματίου.

4η ημέρα (6 ώρες): Ευρωπαϊκό Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία / EDF

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Παρουσίαση των στόχων και της δράσης του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία.

Οι εκπαιδευτές μπορούν να βρουν πρόσθετο υλικό από την ιστοσελίδα του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία www.edf-ferph.org

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

2.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας

Σκοποί αυτής της εκπαιδευτικής ενότητας είναι:

- Να αποτυπώσει τις βαθιές αλλαγές και τις σημαντικές μεταβολές που συντελούνται στον τρόπο που η Πολιτεία και η κοινωνία προσεγγίζουν τα ζητήματα που σχετίζονται με την αναπηρία.
- Να διατυπώσει με σαφήνεια τη νέα προσέγγιση για την αναπηρία και τη νέα ορολογία.
- Να συνεισφέρει στη διάδοση της προσέγγισης της αναπηρίας ως κοινωνικό – πολιτικό ζήτημα.
- Να φέρει στο επίκεντρο της πολιτικής το άτομο με αναπηρία και τα δικαιώματά του.

2.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης

Η συγκεκριμένη εκπαιδευτική ενότητα είναι το «κλειδί» για την αντιμετώπιση της αναπηρίας ως ζήτημα ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Οι εκπαιδευτές πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτήν την ενότητα, δεδομένου ότι η εκπαίδευση των στελεχών του αναπηρικού κινήματος στη νέα προσέγγιση για την αναπηρία και η απόκτηση ισχυρών επιχειρημάτων υπέρ αυτής θα συμβάλει στη διεκδίκηση σχεδιασμού προοδευτικών πολιτικών με επίκεντρο το άτομο με αναπηρία και την οικογένειά του.

Οι εκπαιδευτές πρέπει να δώσουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην κατανόηση από τους εκπαιδευόμενους των θεωρητικών προσεγγίσεων και των βασικών εννοιών, προκειμένου αυτοί στη συνέχεια να λειτουργήσουν ως προωθητική δύναμη μεταρρύθμισης της ελληνικής πραγματικότητας για τα ζητήματα της αναπηρίας.

Οι εκπαιδευτές πρέπει να δώσουν έμφαση στο γεγονός ότι η νέα προσέγγιση για την αναπηρία σημαίνει νέο τρόπο σχεδιασμού πολιτικών, δηλαδή διάχυση της διάστασης της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές που σχεδιάζονται (mainstreaming).

Οι εκπαιδευτές πρέπει επίσης να δώσουν έμφαση στο γεγονός ότι η νέα προσέγγιση για την αναπηρία σημαίνει αλλαγή στη συνολική κοινωνική οργάνωση, δηλαδή διασφάλιση πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής π.χ. εκπαίδευση, απασχόληση, υγεία, πολιτισμό, αθλητισμό, ψυχαγωγία.

2.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (24 εκπαιδευτικές ώρες)

1η ημέρα (6 ώρες): Μοντέλα προσέγγισης της αναπηρίας

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

• Αναλυτική περιγραφή των μοντέλων προσέγγισης της αναπηρίας: ιατρικό, κοινωνικό και πολυδιάστατο. Ο εκπαιδευτής πρέπει να δώσει αρκετά παραδείγματα για την καλύτερη κατανόηση των θεωρητικών μοντέλων.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να δώσουν παραδείγματα προσέγγισης της αναπηρίας με βάση το ιατρικό, το κοινωνικό και το πολυδιάστατο μοντέλο.
- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να κατηγοριοποιήσουν από ένα δοσμένο κατάλογο προτάσεων εκείνες που εκφράζουν το ιατρικό και εκείνες που εκφράζουν το κοινωνικό μοντέλο, να τις αντιπαραθέσουν και να συζητήσουν για τις επιπτώσεις τους στη ζωή των ατόμων με αναπηρία.
- Συνιστάται να δοθούν στους εκπαιδευόμενους διάφοροι διάσπαρτοι όροι, που παραπέμπουν στον ιατρικό και το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας (δικαίωμα, φιλανθρωπία κ.λπ.) και να τους ζητηθεί να τους εντάξουν σε δύο στήλες με τη λογική των αντιθετικών ζευγών. Π.χ. ταξινομούνται ως εξής:

Κοινωνικό Μοντέλο της αναπηρίας	Ιατρικό Μοντέλο της αναπηρίας
άτομο με αναπηρία	ανάπηρος, ασθενής, πάσχων
υποστήριξη	φροντίδα
κοινωνική ένταξη	ενσωμάτωση
ανθρώπινο δικαίωμα	φιλανθρωπία

2η ημέρα (6 ώρες): Βασικές έννοιες για το σχεδιασμό πολιτικής σε θέματα αναπηρίας

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Προσδιορισμός των βασικών εννοιών:
  - Της ισότητας και της ίσης μεταχείρισης: να διευκρινιστεί η διαφορά μεταξύ ίσης και ίδιας μεταχείρισης.
  - Του σχεδιασμού για όλους: να διευκρινιστεί ότι η έννοια του σχεδιασμού για όλους δεν αφορά μόνο

υποδομές (κτίρια, πεζοδρόμια κ.λπ.) αλλά αφορά και υπηρεσίες και αγαθά.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να κατηγοριοποιήσουν από ένα δοσμένο κατάλογο παραδειγμάτων σχεδιασμού υποδομών, υπηρεσιών και αγαθών εκείνα που εφαρμόζουν την αρχή του σχεδιασμού για όλους και εκείνα που εφαρμόζουν μεροληπτικό σχεδιασμό.

3η ημέρα (6 ώρες): Κοινωνικός Αποκλεισμός / Μορφές Κοινωνικού Αποκλεισμού

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Προσδιορισμός της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού: να διευκρινιστεί η διάσταση της κοινωνικής και οικονομικής φτώχειας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να καταγράψουν μορφές κοινωνικού αποκλεισμού που βιώνουν στην κοινωνία που ζουν.

4η ημέρα (6 ώρες): Ιδιαίτερα ευάλωτες κατηγορίες ατόμων με αναπηρία / Κατηγορίες ατόμων με αναπηρία που βιώνουν πολλαπλή διάκριση

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Παρουσίαση του ανομοιογενή χαρακτήρα της ομάδας πληθυσμού των ατόμων αναπηρία κατά κατηγορία και βαρύτητα αναπηρίας.
- Ειδική αναφορά στην ιδιαίτερα ευάλωτη κατηγορία των ατόμων με βαριές αναπηρίες και πολλαπλές ανάγκες εξάρτησης.
- Αναφορά στις κατηγορίες ατόμων με αναπηρία που βιώνουν πολλαπλή διάκριση λόγω και άλλων παραγόντων π.χ. ηλικίας, φύλου.
- Προσδιορισμός των εννοιών απλή και πολλαπλή διάκριση.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους μιας κατηγορίας αναπηρίας (π.χ. τύφλωση) να περιγράψουν τις ανάγκες μιας άλλης κατηγορίας αναπηρίας (π.χ. νοητικής αναπηρίας ή κώφωσης).

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

3.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας

Σκοπός αυτής της εκπαιδευτικής ενότητας είναι:

- Η κατάρτιση των εκπαιδευομένων σχετικά με την ελληνική, ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία για τα άτομα με αναπηρία, ώστε να μπορούν να διεκδικήσουν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους σε όλους τους τομείς.

3.2. Προτεινόμενη Μεθοδολογία Εκπαίδευσης

Οι εκπαιδευτές θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους ότι οι περισσότεροι εκπαιδευόμενοι δεν έχουν νομική κατάρτιση. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να χρησιμοποιούν σχετικά απλοποιημένη ορολογία και πιθανόν να χρειαστεί να επεκταθούν σε κάποιες βασικές έννοιες του δικαίου προκειμένου να γίνουν κατανοητές οι ενότητες που αναπτύσσονται στο εγχειρίδιο.

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει κυρίως θεωρητικά θέματα, τα οποία αποτελούν το αναγκαίο υπόβαθρο ώστε οι εκπαιδευόμενοι να κατανοήσουν τις περισσότερο πρακτικές ενότητες που ακολουθούν.

Για το λόγο αυτό προτείνεται να γίνει λεπτομερής ανάλυση των σχετικών εννοιών και παράθεση πολυάριθμων παραδειγμάτων. Παράλληλα, η οργάνωση δράσεων πρακτικής εξάσκησης των εκπαιδευομένων θα τους δώσει τη δυνατότητα να εμπεδώσουν τα θέματα που θα έχουν ήδη αναλυθεί και να συνειδητοποιήσουν πώς τα πιθανών πολύπλοκα θεωρητικά ζητήματα έχουν άμεση εφαρμογή στην καθημερινή ζωή τους ως άτομα με αναπηρία.

3.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (30 εκπαιδευτικές ώρες)

1η ημέρα (6 ώρες): Συνταγματική αναγνώριση κοινωνικών δικαιωμάτων –
Ελληνική νομοθεσία: Εκπαίδευση - Απασχόληση

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στην ενότητα αυτή θα πρέπει να αναλυθούν τα άρθρα του Συντάγματος που θεμελιώνουν τα κοινωνικά δικαιώματα στη χώρα μας – προτείνεται να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στο άρθρο 21, που αναφέρεται ειδικά στα άτομα με αναπηρία. Θα πρέπει επίσης να διασαφηνισθεί το δικαίωμα καθολικής απόλαυσης των κοινωνικών δικαιωμάτων ανεξάρτητα από ιθαγένεια, φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, θρησκεία, ηλικία, αναπηρία ή γενετήσιο προσανατολισμό, σε αντίθεση με τα πολιτικά δικαιώματα που προϋποθέτουν την ύπαρξη του θεσμού της ιθαγένειας, ή την αρχή της ισότητας που αναφέρεται αποκλειστικά σε Έλληνες πολίτες. Επίσης, να επεξηγηθεί η ικανότητα και οι γενικές οριοθετήσεις άσκησης των συνταγματικών δικαιωμάτων. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην υπεροχή των κανόνων του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συμβάσεων από αντίθετες διατάξεις ελληνικής νομοθεσίας.

Στη συνέχεια θα πρέπει να παρουσιασθεί η ελληνική νομοθεσία που αφορά την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία. Εδώ θα πρέπει να παρουσιασθεί λεπτομερώς ο Ν. 2817/2000 και ειδικότερα κάποια άρθρα του σχετικά με την έννοια των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, τις διαφορετικές δυνατότητες εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία, τον ρόλο των Κ.Δ.Α.Υ., το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία για εισαγωγή στα τριτοβάθμια ιδρύματα κ.λπ.

Στο τέλος της πρώτης ημέρας θα πρέπει να ξεκινήσει η παρουσίαση της νομοθεσίας για την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία: εδώ θα πρέπει να γίνει επεξήγηση του συστήματος ποσόστωσης στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, να αναφερθεί η δυνατότητα πρόσληψης ατόμων με αναπηρία σε συγκεκριμένες θέσεις όπως τηλεφωνητών, θυρωρών κ.λπ., και να παρουσιασθούν τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης του Ο.Α.Ε.Δ. που αφορούν τα άτομα με αναπηρία.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

Προτείνεται η εξάσκηση των εκπαιδευομένων:

- Στην πρακτική απόλαυση των συνταγματικών δικαιωμάτων.
- Στον εντοπισμό αδυναμιών της ελληνικής νομοθεσίας για την εκπαίδευση και την απασχόληση.

2η ημέρα (6 ώρες): Ελληνική νομοθεσία: Απασχόληση (συνέχεια), Κοινωνική Ασφάλιση, Προσβασιμότητα, Δικαστική Συμπαράσταση

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κατά τη δεύτερη ημέρα θα πρέπει να ολοκληρωθεί η παρουσίαση της ελληνικής νομοθεσίας για την απασχόληση και να ξεκινήσει και να ολοκληρωθεί η κάλυψη της ενότητας για την νομοθεσία αναφορικά με την κοινωνική ασφάλιση, την προσβασιμότητα και τη δικαστική συμπαράσταση.

Επειδή τα θέματα της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της κοινωνικής ασφάλισης και της προσβασιμότητας αποτελούν και ξεχωριστές ενότητες του εγχειριδίου, συνιστάται να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο να αποφευχθούν επαναλήψεις με τις παρουσιάσεις των εκπαιδευτών των άλλων ενότητων. Εξαιρετικά σημαντικό κεφάλαιο που χρήζει αναλυτικής παρουσίασης είναι ο θεσμός της δικαστικής συμπαράστασης, που έχει μεγάλη σημασία για τα άτομα με αναπηρία, για το λόγο αυτό προτείνεται να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ανάπτυξή του.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

• Συνιστάται η εξάσκηση των εκπαιδευομένων σε πρακτικά θέματα δικαστικής συμπαράστασης, όπως πρόσωπα που νομιμοποιούνται για τη διαδικασία υποβολής αίτησης, είδη δικαστικής συμπαράστασης, δικαιώματα και υποχρεώσεις του δικαστικού συμπαραστάτη, δικαιώματα του ατόμου με αναπηρία που τέθηκε υπό συμπαράσταση, άρση της συμπαράστασης κ.λπ.

3η ημέρα (6 ώρες): Νομοθεσία Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης, Ευρωπαϊκός Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, Οδηγίες, Αποφάσεις Δ.Ε.Κ.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιασθεί η εξέλιξη της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την αναπηρία, και θα πρέπει να γίνει μια ανάλυση των άρθρων του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη που αναφέρονται στην καταπολέμηση των διακρίσεων και στα άτομα με αναπηρία ειδικότερα, με έμφαση στο δικαίωμα συλλογικής προσφυγής που παρέχει ο Αναθεωρημένος Κοινωνικός Χάρτης και τη σύνδεση του Άρθρου Ε' για την καταπολέμηση των διακρίσεων με τα προστατευόμενα δικαιώματα του Χάρτη.

Προτείνεται η συνοπτική παρουσίαση του Ευρωπαϊκού Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, καθώς ακόμη δεν έχει δεσμευτική ισχύ, ώστε να ακολουθήσει μια εκτενής ανάλυση της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ και του Ν. 3304/2005 που την ενσωμάτωσε στο εθνικό μας δίκαιο. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην ανάλυση των εννοιών άμεση-έμμεση διάκριση, επαγγελματικές απαιτήσεις, εύλογες προσαρμογές, θετική δράση, αντιστροφή του βάρους απόδειξης.

Τέλος, θα πρέπει να παρουσιασθούν οι δύο αποφάσεις του ΔΕΚ που αναφέρονται στα άτομα με αναπηρία (για τη δεύτερη υπάρχει μόνο γνώμη του Γενικού Εισαγγελέα).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

• Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να παρουσιάσουν περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης κατά ατόμων με αναπηρία και περιπτώσεις εύλογων προσαρμογών, σύμφωνα με την Οδηγία 2000/78/ΕΚ.

4η ημέρα (6 ώρες): Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα Άτομα με Αναπηρία, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στην ενότητα αυτή προτείνεται να γίνει παρουσίαση των βασικότερων άρθρων της Σύμβασης του Ο.Η.Ε., όπως αυτά παρουσιάζονται στο Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου.

Ακολούθως, προτείνεται η ανάλυση των άρθρων της ΕΣΔΑ για τα οποία έχουν εκδοθεί και αποφάσεις από το ΕΔΔΑ για τα άτομα με αναπηρία.

5η ημέρα (6 ώρες): Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για τα Άτομα με Αναπηρία, Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (συνέχεια)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Συνιστάται οι εκπαιδευτές να προτείνουν την παρουσίαση πιθανών περιπτώσεων που θα μπορούσαν να υπαχθούν στο ΕΔΔΑ – ωστόσο, θα ήταν ωφέλιμο να γίνει μια συνοπτική παρουσίαση της διαδικασίας υποβολής μιας προσφυγής στο ΕΔΔΑ.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ / ΦΟΡΕΙΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ / ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ / ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

4.1. Σκοποί εκπαιδευτικής ενότητας

Βασικός σκοπός αυτής της ενότητας είναι να κατανοηθεί σε βάθος ο τρόπος με τον οποίο δύναται να προωθηθεί η σύγχρονη προσέγγιση της αναπηρίας από το εθνικό αναπηρικό κίνημα σε όλα τα επίπεδα οργάνωσης της ελληνικής Πολιτείας. Πρόκειται για δύσκολο εγχείρημα, το οποίο απαιτεί την εμπέδωση αφενός των διαφορετικών αρμοδιοτήτων και ρόλων κάθε ξεχωριστού θεσμού της ελληνικής Πολιτείας και αφετέρου των διαφορετικών αρμοδιοτήτων και ρόλων αυτού καθ' αυτού του αναπηρικού κινήματος σε όλα τα επίπεδα οργάνωσής του.

Για την επίτευξη αυτού του σκοπού πρέπει να κατανοηθεί σε βάθος:

- Ο τρόπος οργάνωσης της ελληνικής Πολιτείας μέσω:
  - Της παρουσίασης της πολιτικής συγκρότησης της χώρας βάσει της διάκρισης των εξουσιών (νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής), καθώς επίσης και της διοικητικής διαίρεσης της χώρας σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
  - Της εστίασης στη συμβολή των Ανεξάρτητων Αρχών στην προώθηση και διασφάλιση των ανθρωπίνων και ατομικών δικαιωμάτων του συνόλου των πολιτών.
  - Της κατανόησης του σημαντικού ρόλου που η Κοινωνία των Πολιτών (Οικονομικοί και Κοινωνικοί Εταίροι της ελληνικής Πολιτείας και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) μπορεί να διαδραματίσει στη χάραξη και το σχεδιασμό πολιτικών για την προώθηση των δικαιωμάτων συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων, συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με αναπηρία.
- Η δομή και η οργάνωση του εθνικού αναπηρικού κινήματος, οι διαφορετικές αρμοδιότητες, οι ρόλοι και το πεδίο δράσης του κάθε ξεχωριστού επιπέδου οργάνωσης.

4.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης

Έννοια - κλειδί για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο είναι οργανωμένο το κράτος, είναι αυτή του «θεσμού». Για αυτό το λόγο προτείνεται στους εκπαιδευτές να αναλύσουν διεξοδικά αυτήν την έννοια, εμπλουτίζοντας περαιτέρω την αντίστοιχη ενότητα.

Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι υπό την προαναφερθείσα οπτική θα μπορούσαν να αναφερθούν τα παρακάτω:

- Ορισμός της έννοιας του θεσμού:

Λόγω του ότι ο θεσμός αποτελεί μια σύνθετη και πολυδιάστατη κοινωνική πραγματικότητα που μπορεί να ερευνηθεί από πολλές σκοπιές και σε πολλά επίπεδα, υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί ορισμοί.

Ο καθένας από αυτούς τους ορισμούς ως επί το πλείστον επισημαίνει και υπογραμμίζει κάποιες από τις πολλές όψεις του θεσμού: την κοινωνικά προσανατολισμένη δράση, τον επιδιωκόμενο σκοπό, τις προκαθορισμένες μορφές συμπεριφοράς και ενέργειας. Βάσει λοιπόν αυτών των τριών στοιχείων θα μπορούσε να οριστεί ο κοινωνικός θεσμός ως η επιδίωξη κοινωνικά σημαντικού σκοπού με κοινωνικά παραδεκτούς και παγιωμένους τρόπους ατομικής ή συλλογικής συμπεριφοράς και δράσης. Ο δεσμευτικός χαρακτήρας της παγιωμένης δράσης, που είναι ο θεσμός, θεμελιώνεται σε δύο βάσεις: στην αναγνώριση της αποτελεσματικότητάς της και στην πεποίθηση ότι από όλες τις πιθανές μορφές δράσεις που παράγουν το ίδιο αποτέλεσμα, η επιλεγμένη μορφή είναι η ορθή και πρέπουσα. Μια μορφή, όσο αποτελεσματική κι αν είναι στην παραγωγή ενός σκοπού, δεν καθίσταται θεσμός αν δεν είναι και κοινωνικά παραδεκτή ως σωστή και ενδεδειγμένη, με βάση το σύστημα αξιών της συγκεκριμένης κοινωνίας. Το πρώτο πράγμα λοιπόν που επισημαίνεται στον παραπάνω ορισμό είναι πως οι θεσμοί αποτελούν μέσο για την επιδίωξη κοινωνικά σημαντικών σκοπών. Σκοπών δηλαδή που έχουν σημασία για ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο ή τουλάχιστον για ένα αριθμητικά ή κοινωνικά σημαντικό τμήμα του.

• Η λειτουργία των θεσμών

Λειτουργία ονομάζουμε το σκοπό που εξυπηρετεί ένας θεσμός ή τα σταθερά αποτελέσματα της δράσης του. Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι υπάρχουν θεσμοί που εξυπηρετούν ταυτόχρονα πολλούς σκοπούς (π.χ. η οικογένεια) και θεσμοί εξειδικευμένοι που επιδιώκουν μόνο ένα ή περιορισμένο αριθμό σκοπών (π.χ. η Δικαιοσύνη). Οι σκοποί που εξυπηρετεί ένας θεσμός μπορούν να διακριθούν σε κύριους και δευτερεύοντες. Με βάση τους κύριους σκοπούς του κάθε θεσμού, αυτοί μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε οικονομικούς θεσμούς, πολιτικούς κ.λπ.¹

Επιπρόσθετα, πρέπει να γίνει κατανοητή η διάκριση μεταξύ θεσμοποίησης (έθιμο) και θεσμοθέτησης (νόμος) και παράλληλα να αναδειχτεί η συμβολή της δεύτερης, λόγω του υποχρεωτικού χαρακτήρα της, στην αλλαγή στάσεων, νοοτροπιών, ακόμη και εθίμων. Σε αυτό το σημείο θα μπορούσε να γίνει αναφορά στη συμβολή της θέσπισης ενός νέου ισχυρού νομοθετικού πλαισίου για την αναπηρία, το οποίο δύναται να «ξεριζώσει» αναχρονιστικές αντιλήψεις, στάσεις και πρακτικές και να προωθήσει τη σύγχρονη προσέγγιση της αναπηρίας.

Απαραίτητος κρίνεται ο εμπλουτισμός της αντίστοιχης ενότητας με τα εξής:

• Ο σημαντικός ρόλος της συμμετοχής σε διαδικασίες διαβούλευσης στο πλαίσιο της εταιρικής σχέσης. Δεδομένου ότι συνήθως μόνο οι συναντήσεις με εκπροσώπους της κεντρικής και περιφερειακής εξουσίας θεωρούνται ως ιδιαίτερα σημαντικές, πρέπει οι εκπαιδευτές να αναφερθούν εκτενώς στους διάφορους τρόπους διαβούλευσης της ελληνικής Πολιτείας με τους Κοινωνικούς και Οικονομικούς Εταίρους και τους εκπροσώπους της Κοινωνίας των Πολιτών (διοργάνωση θεματικών συναντήσεων, ημερίδων, διημερίδων, συναντήσεων εργασίας, συναντήσεων Επιτροπών, συμπλήρωση ερωτηματολογίων κ.λπ.). Οι εκπαιδευτές πρέπει να μεταφέρουν στους εκπαιδευομένους το μήνυμα της σπουδαιότητας της συμμετοχής τους σε όλες τις διαδικασίες διαβούλευσης. Οι εκπαιδευόμενοι πρέπει να κατανοήσουν ότι πρόκειται για ένα σημαντικό μέσο προώθησης προτάσεων και αιτημάτων και διαμόρφωσης πολιτικών και παρεμβάσεων και για αυτό το λόγο όταν καλούνται να συμμετάσχουν σε διαδικασίες διαβουλεύσεις πρέπει να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι. Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι η «εταιρική σχέση» είναι ιδιαίτερα σημαντική, και ως εκ τούτου πρέπει να «προστατεύεται» και να αξιοποιείται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο από το αναπηρικό κίνημα, σε όλα τα επίπεδα οργάνωσής του.

• Η σημασία της δημιουργίας «δικτύων» - «δικτύωση»: Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει από τους εκπαιδευτές στη συμβολή των «δικτύων» και της «δικτύωσης» (π.χ. των αναπηρικών οργανώσεων με

1 Δ.Γ. Τασούσης, «Η Κοινωνία του Ανθρώπου», Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 1987

άτομα, ομάδες και άλλες οργανώσεις), τα οποία αποτελούν μια ευρύτερη μορφή συνεργασίας από ότι η εταιρική σχέση. Πρέπει να γίνει συνείδηση ότι τα δίκτυα με τη συντονισμένη δράση τους, κυρίως σε τοπικό επίπεδο, μπορούν να ασκήσουν πίεση, να προωθήσουν αιτήματα και να προλάβουν ή να αντιμετωπίσουν διαπιστωμένα προβλήματα.

Για τη βαθύτερη κατανόηση του τρόπου οργάνωσης του αναπηρικού κινήματος, προτείνεται στους εκπαιδευτές να μελετήσουν ενδελεχώς το Καταστατικό της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία. Για τη βαθύτερη κατανόηση του τρόπου οργάνωσης της ελληνικής Πολιτείας χρήσιμη είναι η μελέτη του Συντάγματος της χώρας. Οι εκπαιδευτές μπορούν να συμβουλευτούν και το διαδίκτυο προκειμένου να ενημερωθούν περισσότερο πάνω στο έργο και το ρόλο των Κοινωνικών και Οικονομικών εταιρών και των Ανεξάρτητων Αρχών. (Οι ιστοσελίδες αυτών των φορέων αναφέρονται στο Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου στην αντίστοιχη ενότητα).

Για την κατανόηση της οργάνωσης του ελληνικού Κράτους, η παρουσίαση θα μπορούσε να βασιστεί στην εξής κατηγοριοποίηση:

- Νομοθετική εξουσία: Βουλή
- Εκτελεστική εξουσία: Κυβέρνηση - Υπουργεία
- Δικαιοσύνη
- Διοικητική Διάρθρωση: Περιφέρειες - Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ και Β΄ Βαθμού

Για την κατανόηση της οργάνωσης του εθνικού αναπηρικού κινήματος, η παρουσίαση θα μπορούσε να βασιστεί στην εξής κατηγοριοποίηση:

- Φορείς που εκπροσωπούν μια κατηγορία αναπηρίας ή όλες.
- Φορείς που εκπροσωπούν άτομα με αναπηρία ή γονείς και κηδεμόνες αυτών σε τοπικό, περιφερειακό ή εθνικό επίπεδο.

4.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (18 εκπαιδευτικές ώρες)

1η ημέρα (6 ώρες): Θεσμοί άσκησης νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Τι είναι θεσμός;
- Νομοθετική εξουσία: Βουλή
- Εκτελεστική εξουσία: Κυβέρνηση - Υπουργεία
- Δικαιοσύνη

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Για τη βαθειά κατανόηση της έννοιας «θεσμός» (σκοποί και λειτουργίες των θεσμών), θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί το παρακάτω παράδειγμα:

Οι εκπαιδευτές θα μπορούσαν να υποθέσουν πως η αίθουσα διδασκαλίας είναι ένα αεροπλάνο και πως οι εκπαιδευόμενοι επιστρέφουν από τους Παραολυμπιακούς Αγώνες του Πεκίνου. Το αεροπλάνο πέφτει και

όλοι διασώζονται. Στο σημείο που βρέθηκαν δεν υπάρχει ίχνος ανθρώπινης ζωής. Τότε ζητείται από τους εκπαιδευόμενους να καταγράψουν τις ανάγκες τους, να τις ιεραρχήσουν όλοι μαζί και να ενεργήσουν με τέτοιο τρόπο προκειμένου να οργανωθούν σε κοινωνία, ικανοποιώντας παράλληλα τις καταγεγραμμένες ανάγκες τους. Σε αυτό το σημείο λοιπόν ρωτούνται τι πρέπει να «φτιάξουν» προκειμένου να οργανωθούν σε κοινωνία. Οι απαντήσεις τους δεν θα είναι τίποτα άλλο από τους θεσμούς του κράτους.

- Μπορούν να αναφέρονται διάφοροι θεσμοί προκειμένου οι εκπαιδευόμενοι να εντοπίζουν εάν είναι φορείς άσκησης νομοθετικής ή εκτελεστικής ή δικαστικής εξουσίας.

2η ημέρα (6 ώρες): Η Διοικητική Διαίρεση της χώρας και οι Ανεξάρτητες Αρχές / Η σημασία της εταιρικής σχέσης και της δικτύωσης - Η Κοινωνία των Πολιτών

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Διοικητική Διαίρεση: Περιφέρειες - Τοπική Αυτοδιοίκηση Α΄ και Β΄ Βαθμού
- Οι Ανεξάρτητες Αρχές
- Η Κοινωνία των Πολιτών - Εταιρική σχέση και δικτύωση

3η ημέρα (6 ώρες): Δομή και Οργάνωση του Εθνικού Αναπηρικού Κινήματος - Αντιστοίχιση επιπέδων επικοινωνίας

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Παρουσίαση της δομής και οργάνωσης του Εθνικού Αναπηρικού Κινήματος βάσει της κατηγοριοποίησης που έχει ήδη προαναφερθεί.
- Αντιστοίχιση της επικοινωνίας των διαφορετικών επιπέδων οργάνωσης του εθνικού αναπηρικού κινήματος με τα διαφορετικά επίπεδα οργάνωσης της ελληνικής Πολιτείας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

Για την εμπέδωση των επιπέδων επικοινωνίας του αναπηρικού κινήματος, βάσει των επιπέδων οργάνωσής του με τα διάφορα επίπεδα οργάνωσης της ελληνικής Πολιτείας, θα μπορούσε:

- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να φτιάξουν κάτι ανάλογο με τον πίνακα που υπάρχει στο Εγχειρίδιο Εκπαιδευόμενου στο τέλος της αντίστοιχης ενότητας για συγκεκριμένους φορείς εκπροσώπησης ατόμων με αναπηρία.
- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να χωριστούν σε δύο ομάδες. Η μία ομάδα θα αποτελείται από συγκεκριμένους φορείς του αναπηρικού κινήματος και η άλλη από διάφορους θεσμούς - φορείς του ελληνικού κράτους. Ο κάθε εκπαιδευόμενος από την κάθε ομάδα θα εκπροσωπεί είτε έναν φορέα οργάνωσης ατόμων με αναπηρία είτε έναν θεσμό - φορέα του κράτους. Θα υπάρχουν σκοινιά

που θα έχουν δοθεί στους εκπαιδευομένους και ταμπέλες με τους ρόλους τους που θα τοποθετηθούν μπροστά τους. Θα τίθεται λοιπόν ένα πρόβλημα στη ομάδα με τις οργανώσεις των ατόμων με αναπηρία και θα τους ζητείται να επικοινωνήσουν, δηλαδή να συνδεθούν μέσω των σκοινιών, με τον αντίστοιχο/ους θεσμό/ους - φορέα/εις προκειμένου να το επιλύσουν. Κατόπιν θα τους ζητάτε να αιτιολογήσουν για ποιο λόγο επικοινωνήσαν με εκείνον ή με τον άλλο φορέα και θα ακολουθεί συζήτηση.

Η επιλογή των ρόλων που θα αποδοθούν στα άτομα θα πρέπει γίνει προσεκτικά. Δηλαδή θα πρέπει στην ομάδα των αναπηρικών οργανώσεων να υπάρχουν όλα τα επίπεδα οργάνωσης του αναπηρικού κινήματος (Ε.Σ.ΑμεΑ., Ομοσπονδίες, Νομαρχιακά Σωματεία κ.λπ.) και στη ομάδα των θεσμών - φορέων να έχουν συμπεριληφθεί αυτοί που είναι απαραίτητοι για την επίλυση του συγκεκριμένου προβλήματος. Για την αντιμετώπιση ενός προβλήματος μπορεί να απαιτείται η επικοινωνία ενός εκπαιδευόμενου – αναπηρική οργάνωση με έναν ή περισσότερους θεσμούς - φορείς ή ακόμη και η παραπομπή του ζητήματος και κατ' επέκταση επικοινωνία με μια ανώτερη βαθμίδα οργάνωσης του αναπηρικού κινήματος.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

5.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας

Βασικοί σκοποί αυτής της εκπαιδευτικής ενότητας είναι:

- Να γίνει συνείδηση ότι το δικαίωμα στην εργασία είναι αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία και να μεταδοθεί γνώση σχετικά με τα διεθνή, ευρωπαϊκά και εθνικά, δεσμευτικά και μη κείμενα, που προωθούν αυτό το δικαίωμα. Τα κείμενα αυτά μπορούν να αποτελέσουν χρήσιμα εργαλεία για τη στήριξη επιχειρημάτων που αφορούν στην προώθηση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία.
- Να γίνει κατανοητό ότι ο αποκλεισμός των ατόμων με αναπηρία από την αγορά εργασίας δεν οφείλεται στους λειτουργικούς περιορισμούς που η αναπηρία θέτει, αλλά στην «προνοιακή» αντιμετώπισή της, που αποτελεί απόρροια του αναχρονιστικού ιατρικού μοντέλου της αναπηρίας, και η οποία πολλές φορές κάνει την «επανεμφάνισή» της ακόμη και σε μέτρα και πολιτικές που έχουν σχεδιαστεί για να προωθήσουν τη σύγχρονη κοινωνική προσέγγιση της αναπηρίας.
- Να παρουσιαστεί το σύνολο των προβλημάτων/ εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην προσπάθειά τους να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και να προβληθούν τα οφέλη που η Πολιτεία μπορεί να αποκομίσει από την ενσωμάτωσή τους στον οικονομικό ιστό.
- Να μεταδοθεί ο τρόπος σχεδιασμού αποτελεσματικών πολιτικών ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία βάσει συγκεκριμένων προϋποθέσεων και αρχών και να ειδωθούν κριτικά τα υφιστάμενα μέτρα και πολιτικές.
- Να παρουσιαστεί το μεγάλο εύρος των πολιτικών και μέτρων που δύνανται να διευκολύνουν πραγματικά την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία.
- Να αποκτηθεί η απαραίτητη επάρκεια για την αντιμετώπιση διακριτικών συμπεριφορών σε βάρος των ατόμων με αναπηρία στον τομέα της απασχόλησης.
- Να συστηματοποιηθεί όλη η συσσωρευμένη γνώση του αναπηρικού κινήματος στον τομέα της απασχόλησης, ώστε να γίνουν κατανοητές από το σύνολο των στελεχών του οι θέσεις και οι προτάσεις του και να μεθοδευτεί η διεκδίκηση της εξίσωσης των ευκαιριών των ατόμων με αναπηρία στον τομέα της απασχόλησης σε όλα τα επίπεδα: εθνικό, τοπικό και περιφερειακό.

5.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης

Όταν οι εκπαιδευτές αναφέρονται στα υφιστάμενα μέτρα και τις πολιτικές που η ελληνική Πολιτεία εφαρμόζει για να προωθήσει την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας, κρίνεται σκόπιμο να δίνουν έμφαση στον όρο «απασχόληση» - π.χ. για προώθηση της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία - και όταν αναφέρονται στους τρόπους με τους οποίους δύναται πραγματικά να προωθηθεί η απασχόληση των ατόμων με αναπηρία να δίνουν έμφαση στους όρους «αγορά εργασίας» και «εργασία»

- π.χ. προώθηση της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία, προώθηση της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην αγορά εργασίας. Με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύεται η διαφορά στον τρόπο με τον οποίο το αναπηρικό κίνημα αντιμετωπίζει το εν λόγω ζήτημα σε αντιδιαστολή με την ελληνική Πολιτεία, το πρώτο συνδικαλιστικά και εξατομικευμένα, η δεύτερη τεχνικά και ως ενιαία ομάδα.

Επιπρόσθετα, για την κριτική αντιμετώπιση των υφιστάμενων μέτρων και πολιτικών, χρήσιμο θα ήταν να προηγηθεί η παρουσίαση των αρχών και των προϋποθέσεων για το σχεδιασμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων και πολιτικών για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία.

Η χρήση στατιστικών στοιχείων αναφορικά με την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία είναι ιδιαίτερη σημαντική προκειμένου να παρουσιαστεί με γλαφυρό τρόπο η τραγική κατάσταση που αντιμετωπίζουν.

Οι εκπαιδευτές πρέπει να είναι σε θέση να μεταδώσουν στους εκπαιδευόμενους ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τη διευκόλυνση της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία είναι η θέσπιση ισχυρής νομοθεσίας καταπολέμησης της διάκρισης σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής τους. Για αυτόν ακριβώς το λόγο προτείνεται η παρουσίαση της υπο-ενότητας που αφορά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης να συνδεθεί με το ζήτημα της εργασίας ως ανθρώπινο δικαίωμα (όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι και έχουν τα ίδια δικαιώματα) και την κοινωνική προσέγγιση της αναπηρίας και να προηγηθεί της παρουσίασης της υπο-ενότητας που αφορά στα θεσμικά και άλλα μέτρα (υφιστάμενα και μη) για την ένταξη στην εργασία.

Δεδομένου ότι το επίπεδο εκπαίδευσης των στελεχών του αναπηρικού κινήματος είναι ανομοιογενές, κρίνεται απαραίτητος ο προσδιορισμός βασικών εννοιών, όπως «απασχόληση», «ανεργία» (η διαφορά ενός άνεργου ατόμου από έναν άεργο), «διάκριση», κ.ά. και πιο τεχνικών όρων, όπως «εύλογες προσαρμογές», «μορφές απασχόλησης» (και ποιές είναι αυτές) κ.ά. Αξίζει να τονιστεί ότι ιδιαίτερα σημαντικό είναι να εμπλουτιστεί περαιτέρω η εν λόγω ενότητα με αναφορές:

- στο εύρος των μορφών απασχόλησης (μερική απασχόληση, πλήρης απασχόληση, «εναλλακτικές μορφές απασχόλησης» και ποιες είναι αυτές),
- στο εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «συνθήκες εργασίας»,
- στον τρόπο μέτρησης της ανεργίας και στα προβλήματα που αυτός παρουσιάζει,
- στους συνδικαλιστικούς φορείς-Κοινωνικούς Εταίρους και στους Οικονομικούς Εταίρους που συμμετέχουν στη διαδικασία υπογραφής της συλλογικής σύμβασης εργασίας.

Ο εμπλουτισμός αυτός επιπρόσθετα θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μέσω της ανεύρεσης από τον εκπαιδευτή συμπληρωματικών πληροφοριών από το διαδίκτυο. Ενδεικτικά αναφέρουμε την ιστοσελίδα:

- Του Υπουργείου Απασχόλησης Κοινωνικής Προστασίας (www.yrakr.gr) γενικά για ζητήματα απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης και της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Απασχόληση.
- Του Συνηγόρου του Πολίτη (www.synigoros.gr) για περιπτώσεις διάκρισης ατόμων με αναπηρία στον τομέα της απασχόλησης.
- Της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής της Ελλάδος (www.oke.gr) αναφορικά με την εφαρμογή των Νόμων 3304/2005 και 2643/1998.
- Της Ε.Σ.Α.μεΑ. (www.esaea.gr) για τις θέσεις του εθνικού αναπηρικού κινήματος αναφορικά με την ένταξη στην εργασία των ατόμων με αναπηρία.
- Του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Ατόμων με Αναπηρία (www.edf-ferh.org) για τις θέσεις του ευρωπαϊκού αναπηρικού κινήματος πάνω στο ίδιο ζήτημα κ.λπ.

Η προώθηση του πολύπλοκου ζητήματος της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία προϋποθέτει σφαιρική προσέγγιση, ικανοποιώντας τις ανάγκες των ατόμων από όλες τις κατηγορίες αναπηρίας - ανάγκες δηλαδή πολύ διαφορετικές μεταξύ τους (π.χ. διαφορετικές είναι οι ανάγκες ενός ατόμου που πάσχει από σακχαρώδη διαβήτη, από ότι ενός ατόμου με κινητική αναπηρία). Αυτή η

σφαιρική προσέγγιση πρέπει επιτυχώς να μεταδοθεί στους εκπαιδευόμενους. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, προσωπικές απόψεις των εκπαιδευόμενων από την οπτική της δικής τους αναπηρίας πρέπει να κινητοποιούν τον εκπαιδευτή να εφευρίσκει τρόπους προκειμένου να συμπεριλάβει στη συζήτηση και άτομα που εκπροσωπούν άλλες κατηγορίες αναπηρίας. Η βιωματική εμπειρία των εκπαιδευομένων είναι ιδιαίτερη χρήσιμη όταν αυτή βασίζεται στη σύγχρονη - δικαιωματική προσέγγιση για την αναπηρία. Επιπρόσθετα, πρέπει πάντα να γίνεται σαφές στις προτάσεις των εκπαιδευτών αναφορικά με τα προτεινόμενα μέτρα, ποιες κατηγορίες ατόμων με αναπηρία μπορούν να ωφεληθούν από αυτά προκειμένου να αποφεύγονται τυχόν παρανοήσεις και παρεξηγήσεις.

5.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (24 εκπαιδευτικές ώρες)

Ως πρόγραμμα διδασκαλίας προτείνεται να ακολουθηθεί το παρακάτω:

1η ημέρα (6 ώρες): Παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης, αποσαφήνιση εννοιών, η συμβολή του κοινωνικού μοντέλου της αναπηρίας για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία στην εργασία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Παρουσίαση της υφιστάμενης κατάστασης της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία μέσω της παρουσίασης στατιστικών στοιχείων, κ.λπ.
- Προσδιορισμός των εννοιών «απασχόληση», «ανεργία», «άεργος», κ.ά.
- Παρουσίαση του συνόλου των (ιδεολογικών και πρακτικών) εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην προσπάθειά τους να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και της ωφέλειας που μπορεί να αποκομίσει η κοινωνία από αυτήν την ένταξη.
- Το ιατρικό και κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας και οι επιπτώσεις τους στον τομέα της απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία: από την «προνοιακή» αντιμετώπιση της αναπηρίας στην ένταξη στην εργασία/ από τη φιλανθρωπία στο δικαίωμα στην εργασία και στην θέσπιση νομοθεσίας καταπολέμησης των διακρίσεων.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Συνιστάται να δοθούν στους εκπαιδευόμενους συγκεκριμένα παραδείγματα ή διατάξεις νόμων που προωθούν την ιατρική ή την κοινωνική προσέγγιση της αναπηρίας και αφού τις μελετήσουν να ζητηθεί η άποψή τους.

2η ημέρα (6 ώρες): Το ανθρώπινο δικαίωμα των ατόμων στην εργασία, χρήσιμα εργαλεία, βασικές αρχές και προϋποθέσεις για την προώθησή του

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εργασία ως ανθρώπινο δικαίωμα και χρήσιμα εργαλεία προώθησης αυτού του δικαιώματος.
- Επεξήγηση εννοιών, όπως «ολιστική προσέγγιση», αρχή του mainstreaming κ.λπ.
- Παρουσίαση των βασικών αρχών και των προϋποθέσεων για το σχεδιασμό αποτελεσματικών πολιτικών ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία.

3η ημέρα (6 ώρες): Υφιστάμενα θεσμικά και άλλα μέτρα προώθησης της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Υφιστάμενα θεσμικά μέτρα προώθησης της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία:
  - Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης - Αναλυτική παρουσίαση του Ν. 3304/2005 και προβλήματα εφαρμογής του.
  - Εθνικό Σύστημα Ποσόστωσης - Αδυναμίες.
- Άλλα μέτρα προώθησης της απασχόλησης των ατόμων με αναπηρία:
  - Εναλλακτικές μορφές απασχόλησης - Προστατευμένη απασχόληση, ΚοιΣΠΕ - Ελλείψεις.
  - Προγράμματα επιδότησης νέων θέσεων εργασίας - η κακή χρήση τους.
  - Ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας - Ελλείψεις κ.λπ.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Προσδιορισμός των εννοιών «έμμεση διάκριση», «άμεση διάκριση», «παρενόχληση», «εντολή για εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης» μέσω της παρουσίασης συγκεκριμένων παραδειγμάτων. Μετά την παρουσίαση των παραδειγμάτων μπορούν οι εκπαιδευτές να ζητούν από τους εκπαιδευομένους να εντοπίζουν το είδος της διάκρισης που αντιστοιχεί σε κάθε περίπτωση. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα παραδείγματα που αναφέρονται στο «Εγχειρίδιο για το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην ίση μεταχείριση στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας», το οποίο είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Ε.Σ.Α.μεΑ. (http://www.esaea.gr/files/documents/egxeiridio_drasi1.pdf)
- Π.χ. μπορεί να παρουσιαστεί στους εκπαιδευομένους το παρακάτω περιστατικό: «Ο πρόεδρος μιας εταιρίας ζητά από τον προσωπάρχη να μην προσλάβει άτομα με αναπηρία», και κατόπιν να τους ζητηθεί η άποψή τους για το τι είδους διάκριση είναι αυτή (σωστή απάντηση: εντολή για εφαρμογή διακριτικής μεταχείρισης).
- Επιπρόσθετα, μπορούν οι εκπαιδευτές να περιγράψουν ένα περιστατικό διάκρισης που αντιμετώπισε ένα άτομο με αναπηρία, κάνοντας την υπόθεση ότι αυτό το άτομο είναι μέλος ενός Σωματίου Ατόμων με Αναπηρία, στο οποίο οι εκπαιδευόμενοι είναι μέλη του Διοικητικού του Συμβουλίου. Κατόπιν να ζητηθεί από αυτούς να «υπερασπιστούν» αυτό το άτομο συντάσσοντας μια σύντομη αναφορά προς τον Συνήγορο του Πολίτη.
- Συζήτηση πάνω στην εφαρμογή του Ν. 2643/1998

4η ημέρα (6 ώρες): Μέτρα για την αποτελεσματική ένταξη των ατόμων με αναπηρία στη εργασία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Σύντομη επαναληπτική παρουσίαση των βασικών αρχών και προϋποθέσεων για την εφαρμογή αποτελεσματικών μέτρων ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία.
- Παρουσίαση των προτεινόμενων μέτρων.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Ιδιαίτερα χρήσιμο θα ήταν να δοθεί η δυνατότητα στους εκπαιδευόμενους να σχεδιάσουν από κοινού ένα τοπικό σχέδιο δράσης για την προώθηση της ένταξης των ατόμων με αναπηρία στην εργασία, προκειμένου να μπορέσουν να εφαρμόσουν τις προτεινόμενες εθνικές πολιτικές σε τοπικό επίπεδο.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 6

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

6.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας

Μέσω της παρουσίασης της ενότητας αυτής αναμένεται οι εκπαιδευόμενοι:

- Να κατανοήσουν το ρόλο που διαδραματίζει η εκπαίδευση όσον αφορά την αντιμετώπιση της αναπηρίας.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι μέσω των εκπαιδευτικών επιλογών της Πολιτείας, όσον αφορά τα άτομα με αναπηρία, εκφράζεται η συνολική πολιτική της απέναντι στην αναπηρία.
- Να κατανοήσουν ότι αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να λαμβάνουν την καλύτερη δυνατή εκπαίδευση με βάση τις προσωπικές εκπαιδευτικές ανάγκες τους, ώστε να είναι περισσότερο διεκδικητικοί απέναντι στην Πολιτεία σχετικά με την παρεχόμενη εκπαίδευση.
- Να γνωρίσουν συνολικά τις δυνατότητες εκπαίδευσης που έχουν τα άτομα με αναπηρία.
- Να αποκτήσουν γνώσεις σχετικά με τα σύγχρονα μοντέλα εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία, ώστε να απαιτήσουν καλύτερες συνθήκες εκπαίδευσης.

Με δεδομένο ότι μέσω της εκπαίδευσης το άτομο με αναπηρία μπορεί να υπερβεί πολλαπλά εμπόδια και να βιώσει μια πιο ποιοτική ζωή, καθίσταται επιτακτικά η ανάγκη τα μέλη του αναπηρικού κινήματος να διεκδικούν την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης. Άλλωστε μέσω της εκπαίδευσης επιτυγχάνεται η κοινωνική, επαγγελματική, οικονομική, πολιτιστική και πολιτική ένταξη του ατόμου με αναπηρία στην κοινότητα. Γι' αυτό επιβάλλεται τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος να έχουν σφαιρική γνώση και πλήρη ενημέρωση σχετικά με τις υφιστάμενες συνθήκες εκπαίδευσης, προκειμένου να απαιτούν με αξιώσεις την καλύτερευση αυτών των συνθηκών. Επιπλέον, η κατοχή της σχετικής επιχειρηματολογίας θα επιτρέψει την ανάδειξη και την υλοποίηση ενός δυναμικότερου διεκδικητικού πλαισίου εκπαιδευτικών πολιτικών που θα συμβάλλει στην πρόοδο τόσο κάθε ατόμου με αναπηρία όσο και ευρύτερα του κοινωνικού συνόλου.

Σχετικά με τον όρο "εκπαίδευση", όπως αυτός προσεγγίζεται στο Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου χρειάζεται να επισημανθούν τα εξής:

- Ο όρος "εκπαίδευση" δεν αναφέρεται αποκλειστικά σε τυπικές μορφές, δηλαδή αυτή που περιορίζεται στο πλαίσιο του σχολείου, αλλά περιλαμβάνει και μη τυπικές μορφές.
- Ο όρος "εκπαίδευση" παραπέμπει στο σύνολο του πολιτισμικού γίνεσθαι και των πολιτισμικών αγαθών στα οποία έχει το δικαίωμα να μετέχει κάθε άνθρωπος. Δηλαδή, οι έννοιες "εκπαίδευση" και "πολιτισμός" είναι έννοιες αλληλένδετες.

6.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης

Λαμβάνοντας υπόψη ότι κάθε θεωρητική προσέγγιση μιας θεματικής -όπως της παρούσας "Εκπαίδευση

και Άτομα με Αναπηρία” - παραμένει ελλιπής και περιορισμένης αξίας εάν δε συνοδεύεται με πρακτικές προτάσεις, επιβάλλεται στην προκειμένη περίπτωση ο εκπαιδευτής να επιδιώξει τόσο τη θεωρητική όσο και την πρακτική διερεύνηση του υπό συζήτηση θέματος. Καλείται, δηλαδή, να μην περιοριστεί σε γενικόλογες αναφορές και επισημάνσεις, αλλά να προτείνει και συγκεκριμένους τρόπους δράσης. Γι’ αυτό προτείνεται μεθοδολογικά η παρουσίαση της κάθε ενότητας να έχει τόσο ένα θεωρητικό όσο και ένα πρακτικό μέρος.

Επιπλέον, οφείλει ο εκπαιδευτής να μην παραβλέπει το γεγονός ότι οι ίδιοι οι εκπαιδευόμενοι είναι στελέχη του αναπηρικού κινήματος. Όμως, σε κάποιες περιπτώσεις κατανοούν τη θεματική “εκπαίδευση” με κριτήριο τις δικές τους αναγκαιότητες, παραγνωρίζοντας την ολότητα της θεματικής. Επομένως, καλείται ο εκπαιδευτής να επιδιώκει την καθολική ανάδειξη της θεματικής, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να είναι σε θέση να επιχειρηματολογούν για την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης και τις προοπτικές της αναφορικά με όλες τις κατηγορίες αναπηρίας.

6.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (24 εκπαιδευτικές ώρες)

1η ημέρα (6 ώρες): Γενική επισκόπηση και τάσεις / Αποκλεισμός των ατόμων με αναπηρία από την εκπαίδευση

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Η κάλυψη του θεωρητικού μέρους της συγκεκριμένης ενότητας προσδιορίζεται από τους εξής σκοπούς:

- Προσδιορισμός της έννοιας “αναπηρία” μέσα στο ευρύτερο κοινωνικο-πολιτιστικό πλαίσιο.
- Το ιατρικό και κοινωνικό μοντέλο για την αναπηρία: αντιμετώπιση της αναπηρίας και επιδράσεις των μοντέλων στη ζωή των ατόμων με αναπηρία.
- Τα προβλήματα κοινωνικού και εκπαιδευτικού αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία στη χώρα μας.

Γενικότερος σκοπός της συγκεκριμένης υπο-ενότητας είναι να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι τον πολύπλοκο και πολυδιάστατο χαρακτήρα της αναπηρίας και τις επιδράσεις που ασκούν οι εκάστοτε κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές συνθήκες στην αντιμετώπιση των ατόμων που τη φέρουν. Επίσης, επιδιώκεται να κατανοήσουν αντίστοιχα τον πολύπλοκο και πολυ-επίπεδο χαρακτήρα του αποκλεισμού που υφίστανται τα άτομα αυτά στον τομέα της εκπαίδευσης, της απασχόλησης της υγείας, του πολιτισμού και της ψυχαγωγίας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Οι εκπαιδευόμενοι θα μπορούσαν να διαχωρίσουν και να κατηγοριοποιήσουν από ένα δοσμένο κατάλογο προτάσεων εκείνες που εκφράζουν το ιατρικό και εκείνες που εκφράζουν το κοινωνικό μοντέλο, να τις αντιπαραθέσουν και να συζητήσουν για τις επιπτώσεις τους στη ζωή των ατόμων με αναπηρία.
- Με τη βοήθεια του συντονιστή τμήματος, μπορεί να σταλεί πρόσκληση επίσκεψης σε κάποιο έμπειρο μέλος του αναπηρικού κινήματος, ώστε να συζητήσει με τους εκπαιδευόμενους τα προβλήματα που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία, τους αποκλεισμούς που υφίστανται και τα εμπόδια που συναντούν στην καθημερινή ζωή τους.

2η ημέρα (6 ώρες): Ειδική αγωγή και ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα - Διάρθρωση των εκπαιδευτικού συστήματος της ειδικής εκπαίδευσης - Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής (Σ.Μ.Ε.Α)

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στην υπο-ενότητα αυτή επιδιώκεται να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι τις απαραίτητες θεωρητικές γνώσεις σχετικά με τους εξής τομείς:

- Η έννοια, οι στόχοι και οι σκοποί της Ειδικής Αγωγής.
- Η ιστορική εξέλιξη της Ειδικής Αγωγής στην Ελλάδα.
- Η σχετική νομοθεσία που έχει διατυπωθεί αναφορικά με την Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση στη χώρα μας.
- Η σύγχρονη εικόνα της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης στην Ελλάδα σήμερα.

Ο γενικός σκοπός της συγκεκριμένης υπο-ενότητας είναι να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι την έννοια της Ειδικής Αγωγής και να παρακολουθήσουν την ιστορική πορεία της από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα. Επίσης, οι εκπαιδευόμενοι θα έχουν την ευκαιρία να πληροφορηθούν για τη διαμόρφωση της σχετικής νομοθεσίας, αλλά και τις τροποποιήσεις και επανατοποθετήσεις που υπέστη και να αντιληφθούν τόσο τα κενά της όσο και τα εκάστοτε επιστημονικά, κοινωνικά και πολιτικά ρεύματα της εποχής, τα οποία εξυπηρετούσε.

Επίσης, σκοπός της συγκεκριμένης υπο-ενότητας είναι να γνωρίσουν οι εκπαιδευόμενοι τον τρόπο με τον οποίο διαρθρώνεται και λειτουργεί σήμερα στην Ελλάδα το εκπαιδευτικό σύστημα της ειδικής εκπαίδευσης, τα αρμόδια όργανα που ευθύνονται για τη διοίκηση και λειτουργία της, τους σκοπούς και τις υπηρεσίες που παρέχονται στο πλαίσió της, τις προϋποθέσεις φοίτησης των μαθητών με αναπηρία στις δομές της κ.ά.

Συγκεκριμένα, εξετάζονται τα ακόλουθα θέματα:

- Η νομοθεσία για την οργάνωση, παροχή και λειτουργία της εκπαίδευσης μαθητών με αναπηρία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.
- Τα είδη των δομών Ειδικής Εκπαίδευσης και ποιοι μαθητές φοιτούν σε αυτά.
- Ο τρόπος λειτουργίας και οργάνωσης των ΣΜΕΑ.
- Η λειτουργία των Κέντρων Διάγνωσης Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Με τη βοήθεια του συντονιστή τμήματος, να σταλεί πρόσκληση σε εκπαιδευτικό των Σ.Μ.Ε.Α., των Τμημάτων Ένταξης, σε Σχολικό Σύμβουλο Ειδικής Αγωγής και σε στέλεχος των Κ.Δ.Α.Υ., ώστε να συζητήσουν με τους εκπαιδευόμενους τους τρόπους λειτουργίας των δομών της Ειδικής Εκπαίδευσης, να καταδείξουν τις αρμοδιότητές τους και να επισημάνουν τα προβλήματα που συναντούν στην άσκηση των καθηκόντων τους.
- Οι εκπαιδευόμενοι επισημαίνουν τα κενά της πρόσφατης νομοθεσίας για την Ειδική Εκπαίδευση και προτείνουν τρόπους για την κάλυψη των κενών αυτών.
- Οι εκπαιδευόμενοι εργάζονται σε ομάδες και καταγράφουν πιθανούς τρόπους μετατροπής των ΚΔΑΥ

(Κέντρα Διάγνωσης, Αξιολόγησης & Υποστήριξης Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών) σε ΚΕΔΔΥ (Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης & Υποστήριξης Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών) όπως προβλέπεται στον κατατιθέμενο προς ψήφιση Νόμο για την ειδική αγωγή και εκπαίδευση.

- Με τη βοήθεια του συντονιστή τμήματος, μπορεί να σταλεί πρόσκληση σε εκπαιδευτικούς από μονάδες Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (Ε.Ε.Ε.Κ.), ώστε να πληροφορήσουν τους εκπαιδευόμενους για τους σκοπούς της εκπαίδευσης που παρέχεται στις μονάδες αυτές.
- Με τη βοήθεια του συντονιστή τμήματος, μπορεί να σταλεί πρόσκληση σε γονείς που τα παιδιά τους φοιτούν σε Ε.Ε.Ε.Κ. και ανταλλαγή απόψεων.

3η ημέρα (6 ώρες): Τεχνολογικά βοηθήματα και σχολική ένταξη των ατόμων με αναπηρία / Επιχειρήματα υπέρ της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στην παρούσα υπο-ενότητα επιχειρείται να κατανοήσουν οι εκπαιδευόμενοι τη σημασία και χρησιμότητα των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας (Τ.Π.Ε) για την εκπαίδευση και την υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία. Συγκεκριμένα οι εκπαιδευόμενοι θα ασχοληθούν με τα εξής θέματα:

- Ανάλυση τρόπων και πρακτικών υποστήριξης των μαθητών με αναπηρία μέσω των Τ.Π.Ε.
- Συμβολή των Τ.Π.Ε. στην εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία.
- Συμβολή των Τ.Π.Ε. στην ψυχαγωγία των ατόμων με αναπηρία.
- Συμβολή των Τ.Π.Ε. στην προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία.
- Παρουσίαση λογισμικών περιφερειακών εξαρτημάτων σύνδεσης με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή για την εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία.
- Προϋποθέσεις για την αποτελεσματική αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στην Ειδική Εκπαίδευση.

Επίσης, με την υπο-ενότητα αυτή επιχειρείται να “μυηθούν” οι εκπαιδευόμενοι στην αναγκαιότητα ανατροπής και κατάργησης των μύθων που έχουν παγιωθεί γύρω από τις δυνατότητες των ατόμων με αναπηρία, προκειμένου να αρθούν τα εμπόδια της πλήρους και ισότιμης ένταξής τους στην κοινωνία.

Συγκεκριμένα, οι εκπαιδευόμενοι θα έχουν την ευκαιρία να ασχοληθούν με τα εξής:

- Επιχειρήματα ενάντια στους μύθους για την αναπηρία.
- Η συμβολή της εκπαίδευσης στην άρση των μύθων για την αναπηρία.
- Η ισότιμη ένταξη των ατόμων με αναπηρία ως βασικό χαρακτηριστικό του δημοκρατικού χαρακτήρα της κοινωνίας.
- Ο “Καθολικός Σχεδιασμός” για την αναπηρία.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Οι εκπαιδευόμενοι σε ομάδες καλούνται να παρουσιάσουν και να αξιολογήσουν λογισμικά που έχουν σχεδιαστεί για άτομα με αναπηρία, π.χ.:
  - “SmartEyes” (φορητό σύστημα πλοήγησης των ατόμων με προβλήματα όρασης).
  - “Sign2Talk” (φορητός μετατροπέας της ελληνικής νοηματικής γλώσσας σε φωνή).
  - “Noesis” (εκπαιδευτικό περιβάλλον για παιδιά με διαταραχές στο φάσμα του αυτισμού).
- Πρόσκληση ειδικού στη χρήση των Τ.Π.Ε. για άτομα με αναπηρία, ώστε να παρουσιάσει τα υπάρχοντα υποστηρικτικά συστήματα τεχνολογίας και να εξηγήσει τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να

διευκολύνουν την εκπαίδευση και γενικότερα τη ζωή των ατόμων με αναπηρία.

- Οι εκπαιδευόμενοι σε ομάδες αναλαμβάνουν να σχεδιάσουν το περιβάλλον των ατόμων με αναπηρία με βάση της αρχές του “Καθολικού Σχεδιασμού” σε διάφορους τομείς της ζωής τους π.χ. εκπαίδευση, ψυχαγωγία, πολιτισμός κ.ά.

4η ημέρα (6 ώρες): Μέτρα Δράσης

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στην υπο-ενότητα αυτή, οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να κατανοήσουν την αναγκαιότητα της αναβάθμισης και αναδιοργάνωσης της εκπαίδευσης των ατόμων με αναπηρία, καθώς και της ένταξής τους σε ένα ενιαίο εκπαιδευτικό σύστημα προσαρμοσμένο στις ατομικές ανάγκες του κάθε μαθητή. Συγκεκριμένα, θα γνωρίσουν τους τρόπους και τα μέτρα δράσης που πρέπει να ληφθούν:

- Αλλαγές σε νομοθετικό, οικονομικό εκπαιδευτικό και κοινωνικό επίπεδο.
- Αναγκαιότητα της δημιουργίας του Σχολείου για Όλους.
- Αναγκαιότητα για επαγγελματική αναβάθμιση των εν ενεργεία εκπαιδευτικών.
- Αναγκαιότητα ενός ευρύτερου κοινωνικού μετασχηματισμού και μιας νέας κουλτούρας για την αναπηρία.
- Ενίσχυση των αναπηρικών κινημάτων.
- Δημιουργία μιας κοινότητας συνεργασίας για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Οι εκπαιδευόμενοι καταρτίζουν έναν κατάλογο πρακτικών που μπορούν να οδηγήσουν στη θεσμοθέτηση της επιστημονικής κατάρτισης και επιμόρφωσης του προσωπικού της Ειδικής Εκπαίδευσης στη σχετική θεματολογία (π.χ. κίνητρα, τη δημιουργία μεταπτυχιακών προγραμμάτων στα ΑΕΙ και ΤΕΙ, εισαγωγή προπτυχιακών μαθημάτων ειδικής αγωγής στις σχολές που παράγουν εκπαιδευτικούς κ.ά).
- Οι εκπαιδευόμενοι σε ομάδες ετοιμάζουν εισηγήσεις που προέρχονται από το αναπηρικό κίνημα, το γονεϊκό κίνημα παιδιών με αναπηρία, τους εκπαιδευτικούς κ.α. επισημαίνοντας τις παρατηρήσεις, τα σχόλια και τις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία από διαφορετικές οπτικές γωνίες.
- Οι εκπαιδευόμενοι προτείνουν πρακτικούς τρόπους με τους οποίους οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν την εκπαίδευση των παιδιών με αναπηρία μέσα στη τάξη (π.χ. καταρτίζουν και εφαρμόζουν εξειδικευμένα προγράμματα και δραστηριότητες, προσαρμόζουν το σχολικό πρόγραμμα ώστε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών, βοηθούν τους μαθητές να ανακαλύψουν και να υιοθετήσουν μεθόδους που αντισταθμίζουν τους περιορισμούς που προέρχονται από την αναπηρία τους.
- Οι εκπαιδευόμενοι προτείνουν και σχεδιάζουν ένα πρόγραμμα ευαισθητοποίησης των κοινωνικών ομάδων σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, π.χ. παροχή πληροφοριών σχετικά με την αναπηρία σε παιδιά και εφήβους με και χωρίς αναπηρία και στο ευρύ κοινό, προκειμένου να καταπολεμηθούν τα στερεότυπα και να αναπτυχθεί η αποδοχή της διαφορετικότητας, να εξοικειωθεί η κοινή γνώμη με την αναπηρία και να παραχθούν θετικές εικόνες για τα άτομα με αναπηρία και τα δικαιώματά τους κ.ά.
- Πραγματοποιούνται ενημερώσεις σχετικά με τις υφιστάμενες μορφές άτυπης εκπαίδευσης.
- Εξετάζεται η προοπτική ανάπτυξης κατά τόπο δικτύου εκπαίδευσης.
- Καταγράφονται προτάσεις και πρακτικοί τρόποι δια βίου εκπαίδευσης.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

7.1. Σκοποί εκπαιδευτικής ενότητας

Οι σκοποί της εκπαιδευτικής αυτής ενότητας είναι:

- Να παρουσιάσει την ανάγκη για ένα βαθύ και ποιοτικό εκσυγχρονισμό του προνοιακού συστήματος της χώρας.
- Να επιχειρήσει να διαμορφώσει ένα πλαίσιο αρχών πολιτικής προκειμένου ο τομέας της κοινωνικής πολιτικής να αποκτήσει σύγχρονα χαρακτηριστικά ενός συστήματος δομών και υπηρεσιών που σέβεται την αξιοπρέπεια του ατόμου με αναπηρία και της οικογένειάς του.
- Να παρουσιάσει τα οφέλη από την ανάπτυξη ενός συστήματος κοινωνικής προστασίας τόσο για τα ίδια τα άτομα με αναπηρία και τις οικογένειές τους όσο και για την κοινωνία στο σύνολό της.
- Να αναδείξει την ευθύνη διαμόρφωσης των νέων κοινωνικών πολιτικών σε όλα τα επίπεδα (δήμοι, νομαρχίες περιφέρειες, κεντρική διοίκηση).
- Να εμπλουτίσει τη γνώση για αυτά τα θέματα στα στελέχη του αναπηρικού κινήματος, ενδυναμώνοντας την παρεμβατική τους δυνατότητα στο πολιτικό και κοινωνικό σύστημα της χώρας.
- Να καταστήσει κοινωνούς όλα τα στελέχη για την ανομοιογένεια που υπάρχει στον ίδιο το χώρο της αναπηρίας και συνεπώς να τα ενδυναμώσει έτσι ώστε να μπορούν να διατυπώνουν με επάρκεια προτάσεις στις αρμόδιες αρχές, φορείς και θεσμούς για την εκπόνηση και εφαρμογή μέτρων κοινωνικής πολιτικής ανάλογα με τις ανάγκες κάθε κατηγορίας.

7.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης

Οι εκπαιδευόμενοι, δηλ. τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος επιβάλλεται να έχουν σφαιρική γνώση και πλήρη ενημέρωση σχετικά με τα υφιστάμενα μέτρα κοινωνικής πολιτικής, προκειμένου να απαιτούν με αξιώσεις την καλύτερη αυτών των υπηρεσιών.

Επιπλέον, η κατοχή της σχετικής επιχειρηματολογίας θα επιτρέψει την ανάδειξη και την υλοποίηση ενός δυναμικότερου διεκδικητικού πλαισίου κοινωνικών πολιτικών που θα συμβάλλει αφενός στην ανεξαρτησία τόσο του ατόμου με αναπηρία όσο και της οικογένειάς του.

7.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (30 εκπαιδευτικές ώρες)

1η ημέρα (6 ώρες): Ανάγκη ποιοτικού εκσυγχρονισμού του προνοιακού συστήματος της χώρας

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Γιατί η χώρα έχει ανάγκη από ένα ποιοτικό εκσυγχρονισμό του προνοιακού της συστήματος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να καταγράψουν τις υπηρεσίες πρόνοιας / κοινωνικής φροντίδας που υπάρχουν στην περιοχή τους, προβλήματα και ελλείψεις.

2η ημέρα (6 ώρες): Ανάπτυξη ενός συστήματος κοινωνικής υποστήριξης για ένταξη και αυτονομία των ατόμων με αναπηρία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Προσδιορισμός της έννοιας του συστήματος κοινωνικής υποστήριξης για ένταξη και αυτονομία των ατόμων με αναπηρία.
- Προσδιορισμός των βασικών και αναγκαίων προϋποθέσεων για την ανάπτυξη ενός νέου κοινωνικού κράτους.
- Ανάλυση των προτεινόμενων μέτρων για την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης.
- Ανάλυση των προτεινόμενων μέτρων για τη στήριξη των οικογενειών που έχουν παιδιά με αναπηρία.
- Παρουσίαση προγραμμάτων που μπορούν να αναπτυχθούν στην κοινότητα (π.χ. προγράμματα πρόληψης).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να ετοιμάσουν ένα σχέδιο επιστολής προς τις τοπικές αρχές, ζητώντας την ανάπτυξη νέων κοινωνικών υπηρεσιών.
- Συνιστάται να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να εργαστούν σε ομάδες και να ετοιμάσουν μία καμπάνια για την προώθηση της εθελοντικής αιμοδοσίας και της δωρεάς οργάνων και ιστών σώματος.

3η ημέρα (6 ώρες): Πρώιμη Παρέμβαση – Έγκαιρη Διάγνωση / Αναδοχή Ατόμων με Αναπηρία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Ανάπτυξη του άξονα Πρώιμη Παρέμβαση - Έγκυρη Διάγνωση
- Είδη αναδοχής, άμεσα / έμμεσα ωφελούμενοι από την αναδοχή, προϋποθέσεις επιτυχίας του θεσμού.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Μπορεί να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να ετοιμάσουν ένα μήνυμα, το οποίο θα μπορούσε να παιχτεί στους τοπικούς ραδιοφωνικούς σταθμούς για ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας σχετικά με το θεσμό της αναδοχής.

4η ημέρα (6 ώρες): Αποϊδρυματοποίηση / Αναβάθμιση του τομέα υγείας

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Παραδοχή ότι στον 21ο αι. δεν μπορεί να υπάρχουν άτομα με αναπηρία που βιώνουν τον πιο ακραίο κοινωνικό αποκλεισμό που είναι ο εγκλεισμός στα ιδρύματα.
- Βασικές αρχές για τη μετάβαση από τον ιδρυματισμό στην ανεξάρτητη διαβίωση.
- Παρουσίαση των αναγκών των ατόμων με αναπηρία από χρόνια πάθηση, οι οποίοι είναι συχνοί χρήστες των υπηρεσιών υγείας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Μπορεί να τεθεί στους εκπαιδευόμενους προς ανάπτυξη ο εξής προβληματισμός: «Εάν η ΕΣΑμεΑ βάσει του Ν.3329/05 άρθρο 15 σας ορίσει εκπρόσωπο σε ένα Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων της περιοχής σας, ποιες ενέργειες θα προτείνατε με στόχο την αποϊδρυματοποίηση»;

5η ημέρα (6 ώρες): Αποκατάσταση / Τεχνολογία και Άτομα με Αναπηρία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Προσδιορισμός της έννοιας της αποκατάστασης: πέρα από τη στενή έννοια του όρου «αποκατάσταση» που σημαίνει το σύνολο των ενεργειών για άρση των λειτουργικών απωλειών, η αποκατάσταση συνδέεται με το σύνολο της κοινωνικής οργάνωσης (πρόσβαση, υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευση κ.λπ.).
- Παρουσίαση των αναγκών για αναβάθμιση των υπηρεσιών αποκατάστασης.
- Αξιοποίηση των εξελίξεων στο χώρο της τεχνολογίας για την ανάπτυξη αναγκαίων εφαρμογών που θα προάγουν την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

8.1. Σκοποί της θεματικής ενότητας

Σκοποί αυτής της εκπαιδευτικής ενότητας είναι:

- Η συστηματοποίηση της γνώσης σχετικά με την προσβασιμότητα, που διαθέτουν μέσα από τη βιωματική προσέγγισή τους οι εκπαιδευόμενοι.
- Η ανάδειξη της ολιστικής προσέγγισης της έννοιας της προσβασιμότητας αναφορικά αφενός μεν με όλες τις κατηγορίες αναπηρίας και αφετέρου με όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.
- Η μεθόδευση της διεκδίκησης της προσβασιμότητας μέσα από σύγχρονα εργαλεία σχεδιασμού.

Η προσβασιμότητα είναι το «κλειδί» για την εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία, σχετίζεται με όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και αποτελεί το σύνθημα «σημείο τριβής» του αναπηρικού κινήματος με την πολιτεία. Ως εκ τούτου η ενδυνάμωση των στελεχών του αναπηρικού κινήματος στον τομέα αυτό, η απόκτηση ισχυρών επιχειρημάτων στη σωστή βάση και η εξάσκησή τους σε θέματα πολιτικών σχεδιασμού και διεκδίκησης της προσβασιμότητας αποτελεί κρίσιμη δράση του παρόντος προγράμματος.

8.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης

Με δεδομένο ότι οι εκπαιδευόμενοι είναι στελέχη του αναπηρικού κινήματος και όχι τεχνικοί, η εκπαίδευσή τους θα αφορά σε θέματα πολιτικής προσέγγισης και γενικής φιλοσοφίας του θέματος και όχι σε ανάλυση τεχνικών προδιαγραφών και οδηγιών, εκτός εκείνων των σημείων, που κρίνονται απολύτως απαραίτητα για την ολοκληρωμένη προσέγγιση της έννοιας της προσβασιμότητας.

Οι εκπαιδευτές πρέπει να έχουν διαρκώς κατά νου ότι οι εκπαιδευόμενοι είναι οι ίδιοι άτομα με αναπηρία και ως εκ τούτου βιώνουν την προσβασιμότητα ή την έλλειψή της σε καθημερινό επίπεδο. Προσεγγίζουν όμως την προσβασιμότητα βασιζόμενοι στις ανάγκες που γεννά η δική τους αναπηρία, παραμερίζοντας συνήθως τις ανάγκες των άλλων κατηγοριών. Η διασφάλιση της προσβασιμότητας όμως προϋποθέτει – ως γνωστόν - καθολική προσέγγιση, που θα ικανοποιεί τις ανάγκες όλων των κατηγοριών των πολιτών και κατά συνέπεια όλων των κατηγοριών ατόμων με αναπηρία, στη βάση των ίσων δικαιωμάτων τους και αυτή την καθολική προσέγγιση καλούμαστε να μεταφέρουμε στους εκπαιδευόμενους, βοηθώντας τους να συστηματοποιήσουν και να διευρύνουν την όποια γνώση διαθέτουν σχετικά με την προσβασιμότητα.

8.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (24 εκπαιδευτικές ώρες)

1η ημέρα (6 ώρες): Γενικές Έννοιες

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

- Επεξήγηση του όρου «περιβάλλον» (βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ http://www.esaea.gr/index.php?module=announce&ANN_id=147&ANN_user_op=view&ns_news=1&MMN_position=38:38) και ανάδειξη της σχέσης της με την αναπηρία και την προσβασιμότητα.
- Αποσαφήνιση των όρων «πρόσβαση» και «προσβασιμότητα» στην παρακάτω λογική:
  - Η «πρόσβαση» σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής (εργασία, εκπαίδευση, αναψυχή, αθλητισμό, μεταφορές, ενημέρωση/ πληροφόρηση, πολιτισμό, κ.λπ.) αποτελεί δικαίωμα κάθε πολίτη με ή χωρίς αναπηρία, ενώ
  - Η «προσβασιμότητα» είναι τεχνικός όρος που αναφέρεται στα χαρακτηριστικά εκείνα που πρέπει να διαθέτει κάθε περιβάλλον (συμβατικό ή/και ηλεκτρονικό) για να διασφαλίζεται η δυνατότητα άσκησης του δικαιώματος της πρόσβασης.
- Ανάδειξη του συσχετισμού της προσβασιμότητας με τα ΑμεΑ αλλά και τα εμποδιζόμενα άτομα - συσχετισμός αναγκών ΑμεΑ και κατηγοριών εμποδιζόμενων ατόμων.
- Ανάδειξη του συσχετισμού της προσβασιμότητας με τις καθημερινές ανθρώπινες δραστηριότητες, ώστε να γίνει σαφής η σχέση της με όλους τους τομείς, ανάπτυξη της έννοιας της διάχυσης της προσβασιμότητας (οριζόντιας και κάθετης).
- Ανάπτυξη των νέων τάσεων περί αειφορίας και βιοηθικής και συσχετισμός αυτών με την προσβασιμότητα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Μπορεί να χρησιμοποιηθεί η έκθεση της ΕΣΑμεΑ της 3ης Δεκέμβρη 2006 (βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ http://www.esaea.gr/index.php?module=announce&ANN_id=275&ANN_user_op=view&ns_news=1&MMN_position=38:38), που αναφέρεται π.χ. στην αειφορία (σελ. 53-54) ή στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (σελ.65) ως εξής: Δίνεται στους εκπαιδευόμενους το κομμάτι με τις προβλέψεις των αξόνων προτεραιότητας και τους ζητείται να τις εξειδικεύσουν στην προσβασιμότητα (δηλ. να συμπληρώσουν την 3η στήλη). Στόχος είναι να αντιληφθούν τη συσχέτιση της προσβασιμότητας με γενικόλογες δράσεις (άξονες προτεραιότητας), που φαινομενικά είναι άσχετες με αυτή και σταδιακά να μπου στην λογική «να βλέπουν πίσω από τις δράσεις» σύμφωνα με τις δικές τους ανάγκες.

2η ημέρα (6 ώρες): Η προσβασιμότητα ανά τομέα- επιχειρήματα

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στην ενότητα αυτή θα αναλυθούν τα βασικά σημεία που πρέπει να διασφαλίζονται σε κάθε τομέα, με

βάση το Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου. Μπορούν να δοθούν και κάποια βασικά και απλοποιημένα μετρικά στοιχεία, π.χ.

- πλάτος και κλίση ράμπας (με επεξήγηση του τι σημαίνει κλίση και πως μπορεί να μετρηθεί με το ύψος και το μήκος της ράμπας, max επιθυμητή κλίση 5% ή 1:20),
  - καθαρό πλάτος διέλευσης αμαξιδίου (με επεξήγηση του πως μετράται το καθαρό πλάτος ανοίγματος με μέτρηση του πλάτους θυροφύλλου),
  - διάμετρος χώρου ελιγμών αμαξιδίου,
  - διαστάσεις θαλάμου ανεγκυστήρα,
  - διαστάσεις πλατφόρμας αναβατορίων κ.λπ.,
- με βάση τις Οδηγίες Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ (βλ. σχετικά <http://www.minenv.gr/1/16/162/16203/g1620300.html>), οι οποίες και αποτελούν τις εθνικές προδιαγραφές.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Επαναλαμβάνεται ότι δεν απευθυνόμαστε σε τεχνικούς, αλλά σε ανθρώπους που θα κληθούν να χαράξουν πολιτική για την αναπηρία, οι οποίοι θα πρέπει να διαθέτουν τις απαραίτητες εκείνες τεχνικές γνώσεις που θα τους επιτρέψουν να συνεννοηθούν και να κατευθύνουν δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες για ζητήματα σχετιζόμενα με τις ανάγκες τους.

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν, βάσει του Εγχειριδίου Εκπαιδευομένου, πέραν τους θεμελιώδους επιχειρήματος περί ίσων δικαιωμάτων όλων των πολιτών άλλα βασικά επιχειρήματα (στατιστικά στοιχεία, οφέλη, κόστος εφαρμογής κ.λπ.), με ιδιαίτερη έμφαση στη διάσταση του ατόμου με αναπηρία ως «καταναλωτή» την οποία σήμερα η αγορά αγνοεί και η οποία είναι η μόνη που μπορεί να ευαισθητοποιήσει τον ιδιωτικό τομέα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Συνιστάται να γίνει στους εκπαιδευόμενους επίδειξη λήψης στοιχειωδών μετρικών στοιχείων από αυτά που προαναφέρθηκαν.

3η ημέρα (6 ώρες): Η προσβασιμότητα ως υποχρέωση από τη νομοθεσία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Έχει παρατηρηθεί ότι οι φορείς του αναπηρικού κινήματος (όπως εξάλλου και οι δημόσιες και δημοτικές υπηρεσίες στην πλειοψηφία τους) δε γνωρίζουν τη νομοθεσία που διέπει την προσβασιμότητα στη χώρα μας, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να διεκδικήσουν με σθένος και αξιοπιστία δικαιώματα που τους παρέχει ο νόμος.

Δεδομένου δε ότι η ενότητα «νομοθεσία», στο πλαίσιο της παρούσας εκπαιδευτικής δράσης ενδυνάμωσης, ασχολείται ως επί το πλείστον με γενική νομοθεσία, θεωρείται αναγκαία η αναφορά στο συγκεκριμένο ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την προσβασιμότητα με κριτική προσέγγιση.

Έτσι προτείνεται η παρουσίαση και ο σχολιασμός βασικών Κανόνων και νόμων, μεταξύ των οποίων των αντίστοιχων άρθρων για την προσβασιμότητα των πρότυπων Κανόνων του ΟΗΕ, της νέας Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ΑμεΑ αλλά και βασικών εθνικών νόμων, ΠΔ και αποφάσεων (βλ. Παράρτημα «Νομοθεσία για την προσβασιμότητα»), με στόχο αφενός να αντιληφθούν οι εκπαιδευόμενοι ότι η προσβασιμότητα υποστηρίζεται διεθνώς από ένα πλέγμα θεσμικών μέτρων και αφετέρου να γνωρίσουν

τη βασική εθνική νομοθεσία σχετικά με αυτή.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Προτείνεται η υποστήριξη των εκπαιδευόμενων για να εντοπίσουν κενά, αδυναμίες κ.λπ. στις υφιστάμενη εθνική νομοθεσία για την προσβασιμότητα.

4η ημέρα (6 ώρες): μέτρα για την προσβασιμότητα

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Παρουσίαση και ανάπτυξη βασικών εργαλείων για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας (σχεδιασμός για όλους, προσβάσιμες αλυσίδες, προσβάσιμα δίκτυα, σχέδια δράσης για την προσβασιμότητα).

Ιδιαίτερα σημαντικά σημεία που χρήζουν αναλυτικής παρουσίασης:

- Η αποσαφήνιση της έννοιας και των αρχών του «Σχεδιασμού για όλους» (Design for All ή Universal design) σε σχέση με την εκ των υστέρων διασφάλιση της προσβασιμότητας (βλ. σχετικά <http://www.universaldesign.org> και <http://www.designforall.org/>).
- Η ανάπτυξη της μεθόδευσης δημιουργίας τοπικών προσβάσιμων διαδρομών και δικτύων, αλλά και η ανάπτυξη των αρχών της συνέχειας και της συνέπειας που απαιτούνται για τη μη απαξίωση αυτών στο χρόνο, καθώς και το χτίσιμο συμμαχιών με άλλες κοινωνικές ομάδες με τις ίδιες με τα άτομα με αναπηρία ανάγκες.

Η σύντομη αναφορά σε σχέδια δράσης για την προσβασιμότητα (βλ σχετικά στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ http://www.esaea.gr/index.php?module=announce&ANN_id=1145&ANN_user_op=view&ns_news=1&MMN_position=20:20). Δε θα πρέπει να δοθεί μεγάλη έμφαση σε γενικά στοιχεία που αφορούν στην κατάρτιση σχεδίων δράσης –εν γένει- δεδομένου ότι αυτά θα αναπτυχθούν στην ενότητα «Πρακτικά εργαλεία». Όμως είναι ιδιαίτερα σημαντικό να γίνει λεπτομερής αναφορά στη μεθόδευση εντοπισμού των εμποδίων ανά τομέα.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Προτείνεται η παραδειγματική χάραξη προσβάσιμου δικτύου και των βημάτων που πρέπει να ακολουθηθούν για να επιτευχθεί αυτή, καθώς και το στήσιμο ενός σχεδίου δράσης για την προσβασιμότητα.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

9.1. Σκοποί της εκπαιδευτικής ενότητας

Σκοποί της εκπαιδευτικής αυτής ενότητας είναι:

- Η ρεαλιστική αντίληψη από πλευράς των εκπαιδευομένων του τρόπου και των βασικών κριτηρίων λειτουργίας των σύγχρονων ΜΜΕ. Ο προσδιορισμός των «ορίων» λειτουργίας των σύγχρονων ΜΜΕ ανάλογα με το είδος (έντυπο, ραδιόφωνο, τηλεοπτικά, κ.λπ.), την εμβέλεια (τοπικά, πανελλαδικά) και την ταυτότητα περιεχομένου (προοδευτικά, συντηρητικά).
- Η ανάδειξη βασικών «ομάδων» επιχειρημάτων, χρηστικών είτε επί του συνόλου των ΜΜΕ είτε ανά περίπτωση, ώστε να αποτρέπεται η παραβίαση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία μέσω των ΜΜΕ (στοιχειώδες προαπαιτούμενο) και να υποστηρίζεται η διεκδίκηση δικαιωμάτων μέσω των ΜΜΕ (διαρκές ζητούμενο).
- Η κωδικοποίηση των βασικών «ομάδων» επιχειρημάτων σε συγκεκριμένα μέτρα δράσης, ώστε να συντίθεται μια συνολική στρατηγική όλων των μετεχόντων στο αναπηρικό κίνημα, με χαρακτηριστικά μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα.

9.2. Προτεινόμενη μεθοδολογία εκπαίδευσης

Με δεδομένο ότι το τοπίο στο χώρο των ΜΜΕ είναι πολυεπίπεδο και πολύμορφο, η εκπαίδευση θα πρέπει κατά κύριο λόγο να εστιάζει στα μείζονα παραδείγματα παραβίασης δικαιωμάτων των ΑμεΑ με αναλυτική παράθεση και στα αυτονόητα επιχειρήματα – δράσεις που μπορούν να συνθέσουν συνεκτική μεθοδολογία παρέμβασης για τα στελέχη του αναπηρικού κινήματος στο σύνολό τους.

Προτείνεται η αποφυγή αμιγώς θεωρητικών συζητήσεων σχετικά με τις κοινωνικές – κοινωνιολογικές – πολιτικές διαστάσεις του φαινομένου ΜΜΕ, μιας και είναι βέβαιο ότι οι εκπαιδευόμενοι έχουν διαφορετικές θεωρητικές προσλαμβάνουσες επί του θέματος και διαφορετικά σημεία αναφοράς στον τρόπο ανάλυσής του.

Αντί αυτού, κρίσιμη είναι η εξοικείωση των εκπαιδευομένων με την αρχή της συνυπευθυνότητας (ο ρόλος των ΜΜΕ επ' ουδενί δεν είναι ουδέτερος σε ό,τι αφορά την άσκηση δικαιωμάτων των ΑμεΑ, είναι είτε θετικός, είτε αρνητικός), η οποία μπορεί να ειπωθεί ως το συνεκτικό νήμα όλου του εκπαιδευτικού σεμιναρίου.

9.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (24 εκπαιδευτικές ώρες)

1η ημέρα (6 ώρες): ΜΜΕ και Θέματα Αναπηρίας

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Τα ΜΜΕ ως καθρέφτης όχι της κοινωνίας συνολικά ως είθισται να λέγεται, αλλά των πλέον ενοχικών – στερεοτυπικών αντιλήψεών της.

Η συντηρητική απεικόνιση – παραγωγή χαμηλών κοινωνικών προσδοκιών. Προοδευτικά – συντηρητικά ΜΜΕ, με κριτήριο διαχωρισμού τον βαθμό πρόσβασης του δικαιώματος στον αυτοπροσδιορισμό. Η κερκτημένη για το αναπηρικό κίνημα έννοια του mainstreaming, η υστέρηση εφαρμογής της σε επίπεδο ΜΜΕ. Οι πλέον χαρακτηριστικοί αντιδραστικοί τρόποι παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ. Τα βασικά κριτήρια που ορίζουν την αντιδραστική παρουσίαση. Σαφής επεξήγηση της σύνδεσης αντιδραστικής παρουσίασης και ευθείας παραβίασης των κοινωνικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Η αντιδραστική παρουσίαση ως ευθεία παρεμπόδιση των αγώνων του αναπηρικού κινήματος για ισότιμη άσκηση κοινωνικών δικαιωμάτων και απορρόφηση κοινωνικών αγαθών. Η αρχή «τίποτε για εμάς χωρίς εμάς» ως κριτήριο απαράβατο για τη μη υπονομευτική παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας από τα ΜΜΕ. Η καθολική αποδοχή, τόσο σε ελληνικό όσο και διεθνές επίπεδο, της ύπαρξης σοβαρού προβλήματος στον τρόπο παρουσίασης από τα ΜΜΕ των πολιτών με αναπηρία και των θεμάτων αναπηρίας. Ο πρωτοπόρος επ' αυτού ρόλος του αναπηρικού κινήματος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Προτείνεται να δοθούν στους εκπαιδευομένους δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα αντιδραστικής παρουσίασης θεμάτων αναπηρίας. Το πρώτο ευθέως ρατσιστικό και το δεύτερο συγκεκριμένα αντιδραστικό. Να ζητηθεί πλήρης ανάλυση του τι ακριβώς συνδέει τις δύο παρουσιάσεις. Να γίνει ευθέως κατανοητό ότι αμφότερες υπονομεύουν – παρεμποδίζουν τη διεκδίκηση και/ή την ισότιμη άσκηση δικαιωμάτων.

2η ημέρα (6 ώρες): Βασικές Αρχές Προσέγγισης των ΜΜΕ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Η άρνηση των άλλοθι που χρησιμοποιούνται από τα ΜΜΕ για την πλημμυρή παρουσίαση θεμάτων αναπηρίας. Η μη αποδοχή του «τεκμηρίου άγνοιας» που συχνότατα επικαλούνται οι άνθρωποι των ΜΜΕ, με επιχειρηματολογία σαφέστατα παραλληλισμένη αυτής που αφορά στη νομική διάσταση του τεκμηρίου. Τα κερκτημένα της κοινωνικής σκέψης, σχετικά με την μη παρεμπόδιση κοινωνικών ομάδων στην άσκηση δικαιωμάτων. Εστίαση στα άρθρα του Συντάγματος που ρητά απαγορεύουν την παραγωγή – αναπαραγωγή αρνητικών διακρίσεων. Εκτενής παρουσίαση του Συνεδρίου «ΑμεΑ και ΜΜΕ» που οργάνωσε η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία και το Ευρωπαϊκό Φόρουμ ΑμεΑ το 2003. Ποιες

βασικές κατευθύνσεις – στόχους συνυπέγραψαν στελέχη των αναπηρικών οργανώσεων και άνθρωποι από τον χώρο των ΜΜΕ, με πρωτοπόρο επ’ αυτού τον ρόλο του αναπηρικού κινήματος. Το αναπηρικό κίνημα ως κοινωνική πρωτοπορία σε ότι αφορά τον κοινωνικό διάλογο για την σχέση των ΜΜΕ με τα κοινωνικά – πολιτικά δικαιώματα (των ανθρώπων με αναπηρία, αλλά όχι μόνο αυτών). Η ευθύνη των στελεχών του αναπηρικού κινήματος για την εδραίωση – εξέλιξη της προαναφερθείσας πρωτοπορίας. Η ανάγκη δημιουργίας κρίσιμης μάζας ανθρώπων των ΜΜΕ που θα συνδράμει – μετάσχει στον πρωτοποριακό ρόλο του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

• Προτείνεται να δοθεί στους εκπαιδευόμενους τον πλήρες πακέτο των συμπερασμάτων του Συνεδρίου “ΑμεΑ και ΜΜΕ” του 2003(τα πρακτικά του Συνεδρίου μπορείτε να τα βρείτε στην ιστοσελίδα http://www.esaea.gr/index.php?module=documents&JAS_DocumentManager_op=viewDocument&JAS_Document_id=143

. Να τους ζητηθούν αναλυτικές παρατηρήσεις για καθένα από τα συμπεράσματα και καθέναν από τους άξονες δράσης που καταγράφονται. Να αξιολογηθεί ο βαθμός επίτευξης των ζητούμενων από τότε μέχρι σήμερα ανά άξονα δράσης, αλλά και να προταθούν τρόποι επιτάχυνσης. Κατόπιν αυτών, δίχως στο παραμικρό να αμφισβητηθούν οι αξιολογήσεις, να δοθεί έμφαση από πλευράς εκπαιδευτή στο ενιαίο του πακέτου των συμπερασμάτων και αξόνων δράσης του συνεδρίου.

3η ημέρα (6 ώρες): Τρέχουσα Συγκυρία – Η Αναγκαιότητα Ενεργοποίησης

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Η θεσμική εμπλοκή από το 2006 της ελληνικής πολιτείας στο ζήτημα «Άτομα με Αναπηρία και ΜΜΕ». Βασικό προαπαιτούμενο ο κυρίαρχος ρόλος του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος στη διαμόρφωση των όρων της εξελισσόμενης διαβούλευσης. Η θεσμική εμπλοκή ως εργαλείο – ευκαιρία για την ανάδειξη της αρχής «τίποτε για εμάς χωρίς εμάς». Οι χαρακτηριστικότερες στρεβλώσεις που παρατηρήθηκαν στην οριοθέτηση του ζητήματος. Η αντιπαραβολή της ενοχικής έννοιας των καλών προθέσεων με την προοδευτική – απελευθερωτική έννοια των καλών πρακτικών. Η άρνηση κάθε ενοχικού άλλοθι περί καλών προθέσεων όταν το όλο ζήτημα τίθεται σε διαβούλευση, από πλευράς στελεχών του αναπηρικού κινήματος. Εξήγηση του αναγκαίου της παραπάνω στάσης σε ό,τι αφορά συνολικά τη σχέση με τα ΜΜΕ, με κριτήριο την προάσπιση των δικαιωμάτων των πολιτών με αναπηρία. Αναλυτική σε αυτό το σημείο παρουσίαση του θέματος «ορολογία». Πλήρης αποσαφήνιση του ότι η χρήση ορθής ορολογίας δεν έχει να κάνει με την τήρηση του «politically correct», αλλά συνιστά στοιχειώδες προαπαιτούμενο μη παραβίασης του δικαιώματος των ανθρώπων με αναπηρία στον αυτοπροσδιορισμό. Εξήγηση του «γιατί» και «πως» η εσφαλμένη χρήση ορολογίας παραβιάζει – υπονομεύει το ισότιμο του κοινωνικού ρόλου.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

• Προτείνεται να δοθούν στους εκπαιδευόμενους δίστηλοι πίνακες με ορθή – εσφαλμένη ορολογία. Να εξηγήσουν στοιχειωδώς αναλυτικά το «πως» και το «γιατί» ο καθένας από τους εσφαλμένους όρους συνιστά παραβίαση συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων. Κατόπιν, να μετεξερίξουν την εξήγησή τους σε συμπυκνωμένο επιχείρημα με αποδέκτες: α) συμπολίτες με αναπηρία που δεν έχουν κατακτήσει αντίστοιχα επίπεδα χειραφέτησης, β) εργαζόμενους των ΜΜΕ που δεν έχουν κατακτήσει το «πως» και το «γιατί» της παραβίασης.

4η ημέρα (6 ώρες): Ενιαία Στρατηγική – Στοχευμένες Δράσεις

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Η αναγκαιότητα της ενιαίας στρατηγικής στην σχέση με τα ΜΜΕ. Η ακατάπαυστη – οριακή επιμονή, ως εργαλείο πίεσης για την επίτευξη απτών – μόνιμων αποτελεσμάτων. Η έννοια της μονιμότητας αποτελέσματος (αυτό το ζητούμενο), σε σχέση με τον συγκυριακό – εφήμερο χαρακτήρα της «φύσης» των ΜΜΕ (δεδομένο). Η αντιστοίχιση της προτεινόμενης στρατηγικής, με την στρατηγική που υπομνύουν οι προτεινόμενοι άξονες δράσης του συνεδρίου του 2003. Επιμερισμός των δράσεων ανά άξονα και στοχοθέτησή του. Εστίαση κύρια στις δράσεις που αφορούν: α) την δημιουργία κρίσιμης μάζας με τη συμμετοχή ανθρώπων των ΜΜΕ και β) την παραπέρα ένταξη ανθρώπων με αναπηρία ως εργαζόμενων σε κεντρικού ρόλους στο χώρο των ΜΜΕ. Κυρίαρχη εκπαιδευτική λογική – υπενθυμίζουμε – όλης της ημέρας, πρέπει να είναι η εστίαση σε αποτελέσματα μακράς διάρκειας – κατοχύρωσης και όχι μεμονωμένες – συγκυριακές βελτιώσεις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Προτείνεται να δοθούν δύο άρθρα ιδίου εντύπου, με σχετικά βραχεία μεταξύ τους χρονική απόσταση παρουσίασης. Το ένα εκ των δύο σαφώς να υπηρετεί το σύγχρονο κοινωνικοκεντρικό μοντέλο προσέγγισης θεμάτων αναπηρίας, το δεύτερο σαφώς να υπηρετεί το παρωχημένο – αντιδραστικό ιατροκεντρικό (βρίθουν τα σχετικά με την ως άνω αντίφαση παραδείγματα). Κατόπιν, να ζητηθεί από τους εκπαιδευόμενους να αναλύσουν την αντίφαση, ώστε να εδραιώσουν έτσι πλήρως την αναγκαιότητα ενιαίων – μακράς διάρκειας δράσεων.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ 10

ΣΧΕΔΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΗ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ / ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ

10.1. Σκοποί της θεματικής ενότητας

Σκοπός της ενότητας αυτής είναι η εξοικείωση των εκπαιδευόμενων με σύγχρονα εργαλεία σχεδιασμού και προώθησης δράσεων, ώστε να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα των διεκδικήσεών τους προς όφελος των ατόμων με αναπηρία.

Με την πάροδο του χρόνου το εθνικό αναπηρικό κίνημα οργανώνεται και συσπειρώνεται γύρω από τους φορείς, που το εκπροσωπούν, με συνεχώς αυξανόμενες προσδοκίες των μελών του. Από την άλλη οι ευρωπαϊκές και διεθνείς συγκυρίες μεταβάλλονται με ταχείς ρυθμούς στην κατεύθυνση της διασφάλισης ίσων ευκαιριών και δικαιωμάτων για όλους τους πολίτες, με αποτέλεσμα τα άτομα με αναπηρία και οι φορείς που τα εκπροσωπούν να καλούνται ολοένα και συχνότερα να συμμετάσχουν, με κάθε τρόπο, στη διαδικασία αλλαγής, γεγονός που καθιστά πλέον απόλυτα αναγκαίο τον εφοδιασμό τους με όλα τα σύγχρονα εργαλεία και «όπλα» σχεδιασμού και προώθησης δράσεων.

10.2. Προτεινόμενη Μεθοδολογία Εκπαίδευσης

Η ενότητα αυτή είναι περισσότερο πρακτική από τις προηγούμενες ενότητες της παρούσας εκπαιδευτικής δράσης και καλείται να υποδείξει στους εκπαιδευόμενους μεθόδους για την πρακτική αξιοποίηση των γνώσεων που αποκόμισαν στο πλαίσιο των προηγούμενων εννοιών.

Για το λόγο αυτό προτείνεται να δοθεί ιδιαίτερο βάρος σε δράσεις πρακτικής εξάσκησης των εκπαιδευόμενων, όπως π.χ. τη σύνταξη σχεδίου δράσης για την αναπηρία, τη σύνταξη δελτίου τύπου κ.λπ. Κατά την πρακτική εξάσκηση βασικό μέλημα του εκπαιδευτή πρέπει να είναι η ουσιαστική συμμετοχή των εκπαιδευόμενων στις διαδικασίες με υποδείξεις και κατευθύνσεις, μόνο, δικές του.

10.3. Προτεινόμενο πρόγραμμα διδασκαλίας (28 εκπαιδευτικές ώρες)

1η ημέρα (6 ώρες): Σχέδια δράσης- γενικές έννοιες

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κατά την 1η ημέρα συνιστάται η κάλυψη του θεωρητικού μέρους σχετικά με τον τρόπο κατάρτισης σχεδίων δράσεων για την αναπηρία. Επειδή έχει προηγηθεί ενότητα σχετική με την προσβασιμότητα, κατά την οποία επίσης έχει γίνει αναφορά στα σχέδια δράσης με στόχο όμως μόνο την προώθηση της προσβασιμότητας, πρέπει να αποσαφηνισθεί στους εκπαιδευόμενους ότι ένα σχέδιο δράσης για την αναπηρία είναι ένα γενικότερο σχέδιο δράσης, που καλύπτει όλους του τομείς που άπτονται με την αναπηρία γενικότερα και δεν περιορίζεται στην πρόσβαση στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον, τις υπηρεσίες και τα αγαθά. Ένα σχέδιο δράσης για την αναπηρία αφορά δράσεις εκπαίδευσης, υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους, απασχόλησης κ.λπ., καθώς επίσης μπορεί να περιλαμβάνει και δράσεις για την προσβασιμότητα. Ένα σχέδιο δράσης για την αναπηρία όμως πρέπει να αποτυπώνει πάντα μια ολιστική προσέγγιση του θέματος της αναπηρίας και φυσικά να καλύπτει ανάγκες όλων των κατηγοριών ατόμων με αναπηρία. Πρέπει να τονισθεί επίσης, ότι ένα επιτυχημένο σχέδιο δράσης για την αναπηρία σε τοπικό επίπεδο προϋποθέτει συνεργασία όλων των αναπηρικών φορέων σε αυτό το επίπεδο.

Επειδή, κατά την καταγραφή των αναγκών είναι πολύ εύκολο να «χαθεί» κανείς μεταξύ περισσότερο ή λιγότερο σημαντικών δράσεων –ιδιαίτερα κάποιος μη εξοικειωμένος με παρόμοιες διεργασίες- ο εκπαιδευτής θα πρέπει να εστιάσει ιδιαίτερα στη μεθόδευση καταγραφής των αναγκών και στη διαδικασία ιεράρχησης αυτών.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

• Ως πρακτική άσκηση κατά την α' ημέρα και –εφόσον υπάρξει χρόνος- θα μπορούσε να δοθεί από τον εκπαιδευτή στους εκπαιδευόμενους μία λίστα αναγκών και λοιπών υποθετικών υποστηρικτικών στοιχείων (π.χ. στατιστικά στοιχεία ατόμων με αναπηρία ανά περιοχή, αριθμός μαθητών με αναπηρία ανά περιοχή κ.λπ.) και να επιχειρηθεί η προτεραιοποίηση τους από τους εκπαιδευόμενους.

2η ημέρα (6 ώρες): AGENDA 22 και κατάρτιση σχεδίου δράσης

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Ένα καλό εργαλείο μεθόδευσης καταγραφής αναγκών και ανάπτυξης σχεδίων δράσης αποτελεί η AGENDA 22, μέθοδος που ανεπτύχθη στη Σουηδία, παίρνοντας ως πρότυπο-«ραχοκοκαλιά» της ανάπτυξης σχεδίων δράσης τους Πρότυπους Κανόνες του ΟΗΕ (βλ. σχετικά στην ιστοσελίδα <http://www.hso.se/start.asp?sida=7053> και [http://www.hso.se/files/Alvesta_Disab_policy_plan\[1\].pdf](http://www.hso.se/files/Alvesta_Disab_policy_plan[1].pdf)). Μετά την υπογραφή της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία η μέθοδος αυτή επανασχεδιάζεται με βάση τη νέα Σύμβαση.

Το πλεονέκτημα της μεθόδου αυτής έγκειται στο γεγονός ότι έχοντας ως βάση τους Κανόνες ή τη Συνθήκη μπορεί κανείς ανά τομέα, στον οποίο αναφέρονται τα δύο παραπάνω κείμενα, να εντοπίζει δράσεις που αφορούν στην αναπηρία πολύ πιο εύκολα από ότι ξεκινώντας από το μηδέν.

Κατά τη δεύτερη ημέρα προτείνεται η ανάπτυξη της παραπάνω μεθοδολογίας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Με βάση τα παραπάνω οι εκπαιδευόμενοι με την υποστήριξη του εκπαιδευτή θα κληθούν να καταρτίσουν σχέδιο δράσης για την αναπηρία.

- Κατά τη διαδικασία αυτή, ο εκπαιδευτής οφείλει να επισημαίνει στους εκπαιδευόμενους τα διάφορα στάδια, τα οποία θα πρέπει να ολοκληρώνουν με βάση τα περιλαμβανόμενα στο Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου, ώστε να συνειδητοποιούν τα βήματα που πρέπει να ακολουθούν (εντοπισμός οράματος, στοχοθεσία, ανάλυση σε δράσεις, ανάπτυξη στρατηγικών, καθορισμός πόρων κ.λπ.).

3η ημέρα (6 ώρες): ΕΣΠΑ και συμμετοχή ατόμων με αναπηρία στον τοπικό αναπτυξιακό σχεδιασμό

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Η παρουσίαση του ΕΣΠΑ 2007-2013 στους εκπαιδευόμενους στοχεύει αφενός στην ανάδειξη του ρόλου των ατόμων με αναπηρία κατά το σχεδιασμό εθνικών αναπτυξιακών προγραμμάτων και κατ' επέκταση περιφερειακών και τοπικών αντίστοιχων και αφετέρου στην εξοικείωση των ατόμων με αναπηρία με το ΕΣΠΑ 2007-2013, το οποίο και θα αποτελέσει το γενικό πλαίσιο υλοποίησης αναπτυξιακών δράσεων στη χώρα μας και ιδιαίτερα στην ελληνική Περιφέρεια για την επόμενη δεκαετία.

Στη λογική αυτή, αφού παρουσιασθεί το ΕΣΠΑ και ο ρόλος της ΕΣΑμεΑ μέχρι σήμερα, προτείνεται η παρακάτω πρακτική άσκηση.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

- Με την υποστήριξη του εκπαιδευτή προτείνεται η δημιουργία από τους εκπαιδευόμενους του πίνακα των σελίδων 301 - 304 του Εγχειριδίου Εκπαιδευομένου, με στόχο να αντιληφθούν τις δυνατότητες εμπλοκής των αναπηρικών φορέων σε παρόμοιες διεργασίες και να συνειδητοποιήσουν βήμα προς βήμα διαδικασίες που πρέπει να ακολουθούν.

4η ημέρα (6 ώρες): Διοργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης -ευαισθητοποίησης

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Στην ενότητα αυτή προτείνεται η ανάπτυξη και παρουσίαση των αναφερόμενων αντίστοιχων εννοιών στο Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου. Ιδιαίτερη έμφαση να δοθεί στη μεθόδευση μιας εκστρατείας ως σχεδίου δράσης.

5η ημέρα (4 ώρες): Διοργάνωση εκστρατειών ενημέρωσης-ευαισθητοποίησης (συνέχεια)

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

Συνιστάται η εξάσκηση των εκπαιδευόμενων

- Στον εντοπισμό εμπλεκόμενων, δυνατών/ αδύνατων σημείων, ευκαιριών/ απειλών κ.λπ. σε μια εκστρατεία ενημέρωσης για ένα υποθετικό θέμα.
- Στη σύνταξη δελτίων τύπου και τη δημιουργία φακέλου για τα ΜΜΕ.
- Στον καθορισμό slogans για υποθετικές εκστρατείες ενημέρωσης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ

Α. ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Α.1. ΒΑΣΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Α1.1. ΝΟΜΟΙ

N.3304/2005 (ΦΕΚ 16Α/27.01.2005) - Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης

N.3212/2003 (ΦΕΚ 308Α/ 31.12.2003) - Άδεια δόμησης, πολεοδομικές και άλλες διατάξεις θεμάτων αρμοδιότητας ΥΠΕΧΩΔΕ

N.3057/2002 (ΦΕΚ 239Α/ 10.10.2002) - Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν. 2725/1999, ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Πολιτισμού και άλλες διατάξεις

N. 2831/2000 (ΦΕΚ 140Α/13.6.2000) - Τροποποίηση των διατάξεων του Ν. 1577/1985 "Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός" και άλλες πολεοδομικές διατάξεις

Α.1.2. ΠΡΟΕΔΡΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Π.Δ. 60/2007 (ΦΕΚ 64/Α/16.3.2007) - Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2004/18/ΕΚ «περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών», όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2005/51/ΕΚ της Επιτροπής και την Οδηγία 2005/75/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Νοεμβρίου 2005.

Π.Δ. 145/2006 (ΦΕΚ 158Α/27.7.2006) - Σύσταση Αυτοτελούς Τμήματος Ποιότητας και Αποδοτικότητας και Τμήματος Διευκόλυνσης Προσβασιμότητας Ατόμων με Αναπηρία στις Περιφέρειες της χώρας

Π.Δ. 13/2005 (ΦΕΚ 11Α/20.1.2005) - Σύσταση Μονάδων Προσβασιμότητας Ατόμων με Αναπηρία στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (ΥΠΕΣΔΔΑ) και σε εποπτευόμενους Φορείς του

Π.Δ. 27/1999 (ΦΕΚ 580Δ/27.7.1999) - «Κώδικας βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας»

Π.Δ. 16/1996 (ΦΕΚ 10Α/ 18.1.96) - Ελάχιστες προδιαγραφές ασφάλειας και υγείας στους χώρους εργασίας σε συμμόρφωση με την οδηγία 89/654/ΕΟΚ.

Π.Δ. 71/1988 (ΦΕΚ 32Α/17.02.1988) - Κανονισμός πυροπροστασίας των κτιρίων

Α.1.3. ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΠΕΧΩΔΕ: 5219/2004 (ΦΕΚ 114/ 17.2.04) - Καθορισμός εργασιών δόμησης μικρής κλίμακας για τις οποίες αντί της έκδοσης άδειας δόμησης απαιτείται Έγκριση Εργασιών - Διαδικασία έγκρισης και απαιτούμενα δικαιολογητικά (Εκτέλεση εργασιών δόμησης μικρής κλίμακας χωρίς έκδοση άδειας δόμησης)

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΠΕΧΩΔΕ: 55550/2002 (ΦΕΚ 216Β/ 22.2.02) - Σύσταση Επιτροπής Προσβασιμότητας του ΥΠΕΧΩΔΕ-Ειδικές Ρυθμίσεις για την Εξυπηρέτηση Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες ΑμεΑ.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΠΕΧΩΔΕ: αριθ. οικ. 52488/2002 (ΦΕΚ 18Β/15.01.02) - Ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ σε κοινοχρήστους χώρους των οικισμών που προορίζονται για την κυκλοφορία πεζών.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΠΕΧΩΔΕ: αριθ.οικ. 52487/2002 (ΦΕΚ 18Β/15.01.02) - Ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ΑμεΑ σε υφιστάμενα κτίρια

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΠΕΧΩΔΕ: 35462/04.08.1992 -Είσοδος αυτοκινήτων σε ιδιωτικό χώρο στάθμευσης

A.1.4. ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΜΕΛΕΤΩΝ ΓΙΑ ΑΜΕΑ-ΥΠΕΧΩΔΕ – «Σχεδιάζοντας για όλους»

A.2. ΕΙΔΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ

A2.1. ΝΟΜΟΙ

N. 3013/2002 (ΦΕΚ 102Α/2002) - Αναβάθμιση της πολιτικής προστασίας και λοιπές διατάξεις

A2.2. ΠΡΟΕΔΡΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Π.Δ. 118/2006 - ΦΕΚ 119/Α'/16.6.2006 - Τροποποίηση του β.δ. 465/1970 «Περί όρων και προϋποθέσεων εγκαταστάσεως και λειτουργίας αντλιών καυσίμων προ πρατηρίων κειμένων εκτός των εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων και κωμών ή εκτός κατοικημένων εν γένει περιοχών και περί κυκλοφοριακής συνδέσεως εγκαταστάσεων μετά των οδών» (Α' 150) και του π.δ. 1224/1981 «Περί όρων και προϋποθέσεων ιδρύσεως και λειτουργίας πρατηρίων υγρών καυσίμων κειμένων εντός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων ή κωμών ή εγκεκριμένων οικισμών ή εν γένει κατοικημένων περιοχών» (Α' 303) όπως τροποποιήθηκαν με το π.δ. 509/1984 (Α' 181), το π.δ. 143/1989 «Τροποποίηση διατάξεων σχετικών με όρους και προϋποθέσεις εγκαταστάσεως και λειτουργίας αντλιών καυσίμων και κυκλοφοριακής σύνδεσης εγκαταστάσεων μετά των οδών» (Α' 69), το π.δ. 401/1993 (Α' 170) και το π.δ. 125/1992 (Α' 56) «τροποποίηση και συμπλήρωση του π.δ. 143/89 (Α' 69)» και κατάργηση διατάξεων του π.δ. 327/1992 (Α' 163).

Π.Δ. 79/2004 (ΦΕΚ 62Α/01.03.2004) - Καθορισμός των όρων και προϋποθέσεων ιδρύσεως και λειτουργίας Σταθμών υπεραστικών λεωφορείων και Σταθμών φορτηγών αυτοκινήτων για φορτοεκφόρτωση εμπορευμάτων (εμπορευματικών σταθμών αυτοκινήτων).

Π.Δ. 225/2000 (ΦΕΚ 194Α/7.9.2000) - Καθορισμός κριτηρίων κατά περιφέρεια και περιοχή, όρων, προϋποθέσεων, τεχνικών προδιαγραφών, απαραίτητου εξοπλισμού, επιστημονικού και λοιπού προσωπικού, για την έγκριση σκοπιμότητας και την ίδρυση και λειτουργία Μονάδων Χρόνιας Αιμοκάθαρσης εκτός Νοσοκομείων και Κλινικών

A2.3. ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργ. Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης: Υ1γ/Γ.Π/οικ. 94643 (ΦΕΚ 1384Β/03.08.2007) - Συμπλήρωση και τροποποίηση της υπ' αριθμ. Α1β/8577/1983 (Φ.Ε.Κ. 526, τ.Β' /24.9.1983) Υγειονομικής Διάταξης, «Περί Υγειονομικού ελέγχου και αδειών ιδρύσεως και λειτουργίας των εγκαταστάσεων επιχειρήσεων υγειονομικού ενδιαφέροντος, καθώς και των γενικών και ειδικών όρων ιδρύσεως και λειτουργίας των εργαστηρίων και καταστημάτων τροφίμων ή / και ποτών», όπως έχει τροποποιηθεί μεταγενέστερα.

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης: 503504/19.12.2005 - Έγκριση τροποποιήσεων του Προγράμματος «Ποιοτικός εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων, τουριστικών οργανωμένων κατασκηνώσεων (camping) και ενοικιαζομένων επιπλωμένων δωματίων και διαμερισμάτων, που δεν υπάγονται στο Ν.2601/98 ή στο Ν.3299/04» Δράση 2.2.2 του Επιχειρησιακού προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα» (ΕΠΑΝ).

ΑΠΟΦΑΣΗ 110328/2005 (ΦΕΚ231Β/21.02.2005) - Σύστημα Πιστοποίησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Εξειδικευμένων Κέντρων Κοινωνικής και Επαγγελματικής Ένταξης ατόμων με αναπηρίες (ΑμεΑ) και ανεξαρτημένων ατόμων ή ατόμων υπό ανεξάρτητη

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργ. Οικονομίας και Οικονομικών και Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας 110327/2005 (ΦΕΚ230Β/21.02.2005) - Σύστημα Πιστοποίησης Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ)

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργείου Υγείας & Πρόνοιας: Π1γ/ΑΓΠ/ΟΙΚ-14963/09.10.2001 - Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Κέντρων Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (Κ.Η.Φ.Η) από Δημοτικές Επιχειρήσεις του άρθρου 277 και επόμενα του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (Δ.Κ.Κ.), Διαδημοτικές Επιχειρήσεις και Ενώσεις Δημοτικών Επιχειρήσεων και φορείς ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργείου Υγείας & Πρόνοιας: Π2β/Γ.Π.οικ.14957/ 09.10.2001 - Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠ-ΜΕΑ) από Δημοτικές Επιχειρήσεις του άρθρου 277 και επόμενα του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικα (Δ.Κ.Κ.), Διαδημοτικές Επιχειρήσεις και Ενώσεις Δημοτικών Επιχειρήσεων και φορείς ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργείου Υγείας & Πρόνοιας: Π4β/ΟΙΚ-4681/1996 (ΦΕΚ 825Β/06.09.96) - Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Στέγης Αυτόνομης Διαβίωσης Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.

ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργείου Τουρισμού: 522843/28.04.1995 - Τροποποίηση της Απόφασης 530992/28.09.1987 Γ.Γ.ΕΟΤ όσον αφορά στον αριθμό ειδικών δωματίων ή διαμερισμάτων για άτομα μειωμένης κινητικότητας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΔΣ ΕΟΤ: υπ' αριθ. 92/συν.7/14.2.1995 - Τροποποίηση της Απόφασης 530992/28.09.1987 Γ.Γ.ΕΟΤ
ΑΠΟΦΑΣΗ Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας: ΔΤΥ/β/1215/1983 - Κανονισμός άρσης αρχιτεκτονικών εμποδίων από τα κτίρια Υγείας και Πρόνοιας για τη διευκόλυνση της χρήσης τους από αναπήρους και άτομα μειωμένης κινητικότητας (άτομα με ειδικές ανάγκες).

B. ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ

B.1. ΓΕΝΙΚΑ

B.1.1.ΝΟΜΟΙ

N. 2696/1999 (ΦΕΚ 57Α/23.3.1999) - Κύρωση του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας

B.1.2. ΠΡΟΕΔΡΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Π.Δ. 59/2007(ΦΕΚ 63/Α/16.3.2007) - Προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2004/17/ΕΚ «περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης συμβάσεων στους τομείς του ύδατος, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών», όπως τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε.

B.2. ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ

B.2.1.ΝΟΜΟΙ

N. 3185/2003(ΦΕΚ 229Α/26.09.2003) – Τροποποίηση του Ν.2668/1998 (ΦΕΚ 282Α), εναρμόνιση με την Οδηγία 2002/39/ΕΚ, ρυθμίσεις θεμάτων του Οργανισμού ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΑ (ΕΛΤΑ) και άλλες διατάξεις (Ειδικά διασκευασμένα οχήματα ΟΑΣΘ για τη μεταφορά ατόμων με κινητικά προβλήματα και λοιπών ατόμων με ειδικές ανάγκες)

N. 2963/2001(ΦΕΚ 268Α/23.11.2001) - Οργάνωση και λειτουργία των δημόσιων επιβατικών μεταφορών με λεωφορεία, τεχνικός έλεγχος οχημάτων και ασφάλεια χερσαίων μεταφορών και άλλες διατάξεις

B.2.2.ΠΡΟΕΔΡΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Π.Δ. 170/2003 (ΦΕΚ 140Α/9.6.2003) - Καθορισμός διοικητικών κυρώσεων, οργάνων και διαδικασία επιβολής τους στα διοικητικά όργανα των φορέων παροχής συγκοινωνιακού έργου και στους ιδιοκτήτες των λεωφορείων του Ν. 2963/2001

B.2.3.ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΜΕ: Α75442/6521 (ΦΕΚ 146Β/7.2.05) - Κανονισμός Οργάνωσης - Λειτουργίας και Εξυπηρέτησης των Μεταφερομένων Ατόμων με Αναπηρίες (Α.Με.Α), με τα ειδικά λεωφορεία του ΟΑΣΘ.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΜΕ: 37492/1795 (ΦΕΚ922Β/04.07.03) - Καθορισμός τύπων και τεχνικών προδιαγραφών λεωφορείων για την ταξινόμηση και την κυκλοφορία τους ως αστικών, υπεραστικών και ημιαστικών

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΜΕ: 53495/2475/02 (ΦΕΚ116Β/05.02.03) - Συμμόρφωση προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/85/ΕΚ της Επιτροπής της 20ης .11. 01 περί ειδικών διατάξεων για οχήματα μεταφοράς επιβατών άνω των 8 θέσεων εκτός της θέσεως του οδηγού και περί τροποποίησης των Οδηγιών 70/156/ΕΟΚ ΚΑΙ 92/27/ΕΚ

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΜΕ: 26705/2133 (ΦΕΚ 813Β/04.09.1996) – Κύρωση τεχνικού Κανονισμού «Καθορισμός τύπου και τεχνικών προδιαγραφών αστικών λεωφορείων περιοχής Αθηνών»

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΜΕ: 188741/1677193 (ΦΕΚ367Β/21.05.1993) - Καθορισμός τύπου αστικού λεωφορείου τύπου Α-12 για την περιοχή Αθηνών, Πειραιώς και Περιχώρων

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΜΕ: 21504/1771 (ΦΕΚ408Β/26.06.92) - Περί καθορισμού τεχνικών προδιαγραφών τύπων λεωφορείων

B.3. ΕΠΙΒΑΤΗΓΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΧΡΗΣΗΣ (ΤΑΞΙ) - ΕΠΙΒΑΤΗΓΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΑ

B.3.1. ΝΟΜΟΙ

N. 3446/2006(ΦΕΚ 49Α/10.03.06) - Οργάνωση και λειτουργία αρχών ελέγχου κυκλοφορίας των οχημάτων- Ρυθμίσεις για τις επιβατικές μεταφορές και άλλες διατάξεις

N. 3109/2003 (ΦΕΚ 38Α/19.02.03) - Ρύθμιση επιβατηγών δημόσιας χρήσης αυτοκινήτων και άλλες διατάξεις

N. 2801/2000 (ΦΕΚ 46Α/03.03.00) – Ρυθμίσεις θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών και άλλες διατάξεις

N. 2465/1997(ΦΕΚ 28Α/26.02.1997) – Θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Μεταφορών και Επικοινωνιών

B.3.2. ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

ΑΠΟΦΑΣΗ ΥΜΕ: 21336/462 (ΦΕΚ623Β/03.07.1997) - Διαδικασία χορήγησης αδειών κυκλοφορίας Επιβατηγών Δημόσιας Χρήσης αυτοκινήτων για τη μεταφορά Ατόμων Με Ειδικές Ανάγκες (ΕΔΧ - ΑΜΕΑ), προδιαγραφές ειδικού σήματος και άλλες ρυθμίσεις για την εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου 12 του άρθρου 16 του Ν. 2465/1997 (Α' 28)

B.4. ΠΛΟΙΑ

B.4.1. ΠΡΟΕΔΡΙΚΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑΤΑ

Π.Δ. 66 /2005 (ΦΕΚ 100 Α /27.04.2005) - Τροποποίηση διατάξεων του ΠΔ 103/1999 “Κανόνες και πρότυπα ασφαλείας για τα επιβατηγά πλοία σύμφωνα με την Οδηγία 98/18/ΕΚ του Συμβουλίου της 17ης Μαρτίου 1998” (Α' 110) όπως αυτό ισχύει μετά την τροποποίηση του με το ΠΔ 309/2003 (Α' 261), σε συμμόρφωση με την Οδηγία 2003/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14ης Απριλίου 2003 (L 123/18/17.5.2003).

Π.Δ. 316/2001(ΦΕΚ 212Α/25.9.2001) - Κανονισμός επιθεώρησης των ανυψωτικών μέσων των πλοίων

Π.Δ. 221/2001(ΦΕΚ 171Α/30.7.2001) - Κανονισμός ενδιαίτησης επιβατών και πληρώματος των ταχυπλόων σκαφών (High Speed Craft)

Π.Δ. 381/1996 (ΦΕΚ 252 Α /11.11.1996) - Τροποποίηση διατάξεων του Π.Δ. 101/1995 “Κανονισμός ενδιαίτησεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων ” (ΦΕΚ 61/Α')

Π.Δ. 101/1995 (ΦΕΚ 61Α/1995) - Κανονισμός ενδιαίτησεως και καθορισμού αριθμού επιβατών των επιβατηγών πλοίων

B.5. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

ΧΑΡΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ (Χ.Υ.Κ.) - ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ -2007

ΧΑΡΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ (Χ.Υ.Κ.) ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΟΑΣΑ-ΕΘΕΛ-ΗΛΠΑΠ-ΗΣΑΠ-ΑΜΕΛ-ΤΡΑΜ-ΠΡΟΑΣΤΙΑΚΟΣ

ΧΑΡΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ (Χ.Υ.Κ) ΤΟΥ ΟΣΕ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ (ΑΜΕΑ) ΜΕ ΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΛΕΩΦΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΕΘΕΛ ΑΕ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) στο πλαίσιο του Ε.Π. «ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ» (ΕΠΕΑΕΚ ΙΙ), ΜΕΤΡΟ 2.5. «Δια Βίου Εκπαίδευση» ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2.5.1. «Εναλλακτικές μορφές δια βίου εκπαίδευσης» ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΠΡΑΞΕΩΝ «Ανάπτυξη των ΙΔΒΕ και λειτουργία προγραμμάτων δια βίου εκπαίδευσης» με συγχρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ), υλοποιεί Έργο με τίτλο: «**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ**».

Το παρόν εγχειρίδιο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του εν λόγω Έργου-ΥΠΟΕΡΓΟ 1 -προκειμένου να δώσει πρακτικές οδηγίες προς τους εκπαιδευτές που θα απασχοληθούν στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού προγράμματος με αντικείμενο το σχεδιασμό πολιτικής σε θέματα αναπηρίας, που θα υλοποιηθεί σε διάφορες πόλεις της χώρας, συνολικής διάρκειας 250 ωρών.

Το εγχειρίδιο αυτό στοχεύει, σε συνδυασμό με το Εγχειρίδιο Εκπαιδευομένου, να λειτουργήσει ως πρακτικό εργαλείο υποστήριξης των εκπαιδευτών, ώστε να οργανώσουν με ενιαίο και συστηματικό τρόπο την εκπαίδευση των στελεχών του αναπηρικού κινήματος όσον αφορά τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε όλους τους τομείς της ζωής.